

De Rotterdamse Schaal

**Ordening van smartengeldbedragen bij
letsel en andere persoonsaantastingen**

Consultatieversie september 2024

Erasmus School of Law
Erasmus Universiteit Rotterdam
2024

Inhoudsopgave

<u>Inhoudsopgave</u>	<u>1</u>
<u>Inleiding en handleiding</u>	<u>5</u>
1. De Rotterdamse Schaal	5
2. Achtergrond.....	6
3. Inbedding in wettelijk kader.....	7
4. Werken met de schaal.....	10
5. Totstandkoming van de schaal.....	14
<u>DEEL A – LICHAAMELIJK LETSEL</u>	<u>15</u>
Algemene toelichting.....	15
<u>1. Verlamming</u>	<u>16</u>
1.1. Tetraplegie.....	16
1.2. Paraplegie.....	16
<u>2. Hoofd- en hersenletsel</u>	<u>17</u>
2.1. Hersenletsel	17
2.2. Epilepsie	19
<u>3. Letsel aan zintuigen</u>	<u>20</u>
3.1. Aantasting gezichtsvermogen	20
3.2. Aantasting gehoor.....	21
3.3. Aantasting smaak- en reukvermogen.....	22
<u>4. Inwendig letsel</u>	<u>23</u>
4.1. Borstletsel.....	23
4.2. Longziekten	24
4.3. Asbestgerelateerde ziekten.....	25
4.4. Astma en ademhalingsaandoeningen	25
4.5. Voortplantingsorganen (mannelijk)	26
4.6. Voortplantingsorganen (vrouwelijk)	27

4.7. Spijsverteringssysteem	27
4.8. Nier	28
4.9. Darmen	29
4.10. Blaas	30
4.12. Milt	30
4.13. Hernia abdominalis (buikwandbreuk)	30
<u>5. Orthopedisch letsel.....</u>	<u>31</u>
5.1. Nekletsel.....	31
5.2. Rugletsel.....	32
5.3. Schouderletsel.....	34
5.4. Bekken- en heupletsel.....	35
5.5. Amputatie van de arm	36
5.6. Ander armletsel	37
5.7. Elleboogletsel	37
5.8. Polsletsel.....	39
5.9. Letsel aan hand, vinger en duim	39
5.10. Amputatie van het been	42
5.11. Ander beenletsel.....	42
5.12. Knieletsel	44
5.13. Enkelletsel	45
5.14. Achillespees	46
5.15. Voetletsel.....	47
5.16. Letsel aan tenen	48
<u>6. Dodelijke verwondingen</u>	<u>50</u>
6.1. Algemene toelichting.....	50
6.2. Relevante factoren en bandbreedte	51
<u>7. Werkgerelateerde aandoeningen aan ledematen</u>	<u>53</u>
7.1. Vibratie witte vinger- en/of hand-armvibratiesyndroom	53
7.2. Andere aandoeningen aan bovenste ledematen.....	53
<u>8. Chronische pijn.....</u>	<u>55</u>
8.1. Complex Regionaal Pijn Syndroom (CRPS).....	55
8.2. Andere pijnsyndromen	56
<u>9. Gezichtsletsel</u>	<u>57</u>

9.1. Schedelbeschadiging.....	57
9.2. Misvorming van het gezicht.....	58
<u>10. Littekens aan andere delen van het lichaam.....</u>	<u>60</u>
<u>11. Beschadiging van het haar.....</u>	<u>61</u>
<u>12. Dermatitis en andere huidaandoeningen.....</u>	<u>62</u>
<u>13. Licht letsel.....</u>	<u>63</u>
<u>DEEL B – (GEOBJECTIVEERD) GEESTELIJK LETSEL.....</u>	<u>64</u>
Algemene toelichting.....	64
<u>14. Geestelijk letsel.....</u>	<u>66</u>
14.1. Geestelijk letsel algemeen.....	66
14.2. Posttraumatische stressstoornis (PTSS).....	67
<u>DEEL C – SMARTENGELD ZONDER (AANGETOOND) LETSEL.....</u>	<u>68</u>
Algemene toelichting.....	68
<u>15. Onttrekking aan het ouderlijk gezag (art. 279 Sr).....</u>	<u>70</u>
15.1. Ouder.....	70
15.2. Kind.....	70
15.3. Derde.....	70
<u>16. Belaging (art. 285b Sr).....</u>	<u>71</u>
<u>17. Seksuele misdrijven.....</u>	<u>72</u>
17.1. Algemene begrotingsfactoren.....	72
17.2. Verkrachting (art. 242 Sr oud).....	73
17.3. Aanranding (art. 246 Sr oud).....	73
17.4. Ontucht met binnendringen onder 16 jaar (art. 245 Sr oud).....	73
17.5. Ontucht met binnendringen onder 12 jaar (art. 244 Sr oud).....	73
17.6. Ontucht (art. 247 en 249 Sr oud).....	73
17.7. Wraakporno.....	73

<u>18. Bedreigende situaties.....</u>	<u>74</u>
18.1. Diefstal met geweld of met bedreiging van geweld (art. 312 Sr).....	74
18.2. Afpersing met geweld of met bedreiging van geweld (art. 317 Sr)	74
18.3. Vrijheidsberoving (art. 282 Sr) en gijzeling (art. 282a Sr)	74
18.4. Opzettelijke brandstichting / ontploffing met levensgevaar of gevaar zwaar lichamelijk letsel (art. 157 Sr).....	75
<u>19. Mensenhandel (art. 273f Sr)</u>	<u>76</u>
<u>20. Schending van eer en goede naam.....</u>	<u>77</u>
<u>21. Aantasting van privacy.....</u>	<u>78</u>

Inleiding en handleiding

1. De Rotterdamse Schaal

Dit document bevat een ordening van smartengeldbedragen bij letsel en andere persoonsaantastingen. Het beoogt een hulpmiddel te zijn bij de vaststelling van de omvang van smartengeld in concrete gevallen, door de civiele rechter, door de strafrechter en buiten rechte. De schaal biedt in één oogopslag een indicatie voor een passend smartengeldbedrag voor een bepaald gevalstype. Het beoogt de rechtspraak te faciliteren door op een toegankelijke manier overzicht en aanknopingspunten te bieden voor de vaststelling van smartengeldbedragen. Dat draagt bij aan consistentie in smartengeldbedragen en inzichtelijker motiveringen.

Met de schaal wordt beoogd een beschrijvende ordening aan te brengen: het gaat primair om een meer geordende en inzichtelijke weergave van het Nederlandse 'landschap van het smartengeld', zonder dat daarbij specifieke normatieve opvattingen over (de hoogte van het) smartengeld sturend zijn. Dat neemt niet weg dat zich bij de omslag naar dit model soms keuzes opdringen, die worden verantwoord en toegelicht in dit document. Bij de beschrijving van de categorieën en bandbreedtes, en bij het formuleren van gezichtspunten ter oriëntatie binnen die bandbreedtes, is veel inspiratie geput uit de Engelse *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases*, en daarnaast ook uit de Ierse *Personal Injury Guidelines* die, zij het op een eigen manier, eveneens sterk voortbouwen op het Engelse model.

Het onderzoek dat deze schaal heeft voortgebracht is verricht in opdracht van de Raad voor de rechtspraak en gefinancierd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De status van dit document is een wetenschappelijk product van onderzoek naar een inzichtelijker weergave van smartengeldbedragen. Niemand is eraan gebonden, maar iedereen kan er zijn voordeel mee doen. De schaal is niet in beton gegoten: zij leent zich voor inhoudelijke aanpassing en voor het bijhouden van ontwikkelingen, waaronder periodieke bijstelling op basis van de geldontwaarding.

Dit document is een eerste concept en is gepubliceerd voor consultatie in het najaar van 2024. Mede aan de hand van de daaropvolgende reacties wordt dit document de komende periode verder ontwikkeld tot een volgende versie, die medio 2025 wordt opgeleverd aan de Raad voor de rechtspraak.

De opstellers houden zich aanbevolen voor suggesties via info@rotterdamseschaal.nl.

2. Achtergrond

De omvang van smartengeld wordt volgens de wet door de rechter vastgesteld 'naar billijkheid' (art. 6:106 BW). Hij moet daarbij rekening houden met 'alle omstandigheden van het geval'¹ en letten op eerder door de rechter in vergelijkbare gevallen toegewezen smartengeldbedragen.² Dat biedt de rechter maximale ruimte, maar inzicht in en overzicht van eerder door rechters toegewezen bedragen is beperkt.

De huidige Nederlandse praktijk is dat de rechter (of partijen buiten rechte) zich aan de hand van de 'Smartengeldgids'³ oriënteert op door andere rechters in vergelijkbare gevallen toegewezen bedragen. Voor zover de gids een ordening bevat, lijkt die historisch gegroeid en is zij niet steeds even goed navolgbaar. Zo wordt bijvoorbeeld niet verantwoord waarom wordt onderscheiden tussen verschillende oorzaken van letsel (verkeer, medisch, arbeid, strafbare feiten), terwijl de relevantie van dat onderscheid voor de omvang van de bedragen niet onmiddellijk in het oog springt. De Smartengeldgids bevat telkens een korte samenvatting van de motivering van de door de rechter gegeven beslissing. Het daarin noemen van omstandigheden wekt de suggestie dat die omstandigheden richtinggevend zijn geweest voor de keuze van het smartengeldbedrag in de desbetreffende zaak, maar van verschillende in de samenvattingen vermelde omstandigheden is dikwijls niet duidelijk waarom, laat staan hoe zij van betekenis zijn voor de omvang van het gekozen bedrag.

De vaststelling van de omvang van het smartengeld is gebaat bij meer inzichtelijkheid, meer consistentie en meer efficiëntie. Dat kan bijdragen aan rechtseenheid, aan vertrouwen in de rechtspleging en aan afwikkeling van geschillen in en buiten rechte.⁴ Dat is niet alleen van betekenis voor de civiele rechter en voor de zich daarop oriënterende praktijk van buitengerechtelijke schadeafwikkeling, maar in toenemende mate ook voor de strafrechter, die inmiddels in het kader van de vordering benadeelde partij in het strafproces (veel) vaker over smartengeld oordeelt dan zijn civiele collega.

In het verleden is meermalen voorgesteld om tot een betere ordening van smartengeldvaststelling te komen.⁵ Ook is, mede vanwege ontevredenheid over het algemene Nederlandse 'smartengeldpeil', getracht om via overleg in de buitengerechtelijke praktijk tot een andere wijze van vaststelling van smartengeldbedragen

¹ Volgens TM, Parl. Gesch. Boek 6, p. 377 moet de rechter daarbij rekening houden met 'alle omstandigheden van het geval'.

² HR 17 november 2001, ECLI:NL:HR:2000:AA8358, NJ 2001/215, m.nt. A.R. Bloembergen (D./B).

³ M. Donkerlo, *Smartengeld, Uitspraken van de Nederlandse rechter over de vergoeding van immateriële schade*, verzameld en bewerkt door M. Donkerlo, Den Haag: ANWB 2024.

⁴ Vgl. G.J.M. Verburg, *Vaststelling van smartengeld* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2009, p. 12.

⁵ Zie uitvoerig, met vermelding van literatuur, Verburg 2009.

te komen.⁶ Vooralsnog heeft dit niet geleid tot resultaat.⁷ De aanzienlijke vergroting van het veld van beslissers – naast de civiele rechter en de buitengerechtelijke letselschadepraktijk beslist immers ook veelvuldig de strafrechter – heeft de wens tot ordening van het ‘huis van de smartengeldbedragen’ de afgelopen jaren doen toenemen.⁸

3. Inbedding in wettelijk kader

3.1. Wanneer smartengeld?

Smartengeld is de vergoeding voor ander nadeel dan vermogensschade. Volgens art. 6:95 lid 1 BW bestaat daarop alleen aanspraak als de wet daarin voorziet. De rechter dient dan ook eerst vast te stellen dat is voldaan aan de vereisten voor een aanspraak op smartengeld. Op dat punt volstaat geen ‘billijkheidsoordeel’.⁹ Is aan de wettelijke vereisten voor het bestaan van een aanspraak op smartengeld voldaan, dan komt de rechter toe aan de *begroting*, oftewel de vaststelling van de omvang van het te vergoeden nadeel. Voor die laatste stap beoogt dit document aanknopingspunten te bieden.

De belangrijkste grondslagen voor een aanspraak op smartengeld zijn vastgelegd in art. 6:106 BW:

Voor nadeel dat niet in vermogensschade bestaat, heeft de benadeelde recht op een naar billijkheid vast te stellen schadevergoeding:

- a. indien de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen;
- b. indien de benadeelde lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is geschaad of op andere wijze in zijn persoon is aangetast;
- c. indien het nadeel gelegen is in aantasting van de nagedachtenis van een overledene en toegebracht is aan de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot, de geregistreerde partner of een bloedverwant tot in de tweede graad van de overledene, mits de aantasting plaatsvond op een wijze die de overledene, ware hij nog in leven geweest, recht zou hebben gegeven op schadevergoeding wegens het schenden van zijn eer of goede naam.

⁶ Zie daarover uitvoerig het smartengeldnummer van Verkeersrecht (2013-7/8). De discussie heeft effect gesorteerd in de rechtspraak. Zie bijv. Hof Arnhem-Leeuwarden 14 januari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:181, NJF 2014/115, r.o. 3.28 (slot): “Omdat het hof ook rekening wil houden met de in de literatuur gevoerde discussie over de hoogte van het smartengeld, zal het hof het voornoemde bedrag met 10% verhogen.”

⁷ Een uitzondering vormen de normbedragen voor de categorie ‘licht letsel’, opgesteld door de Letselschade Raad. Zie hoofdstuk 13.

⁸ Zie de bedenkingen van de Commissie onderzoek stelsel schadevergoeding voor slachtoffers van strafbare feiten (‘Commissie Donner’), *Op verhaal komen. Naar een afgewogen, consistent en betaalbaar stelsel voor compensatie van slachtoffers van een strafbaar feit*, Den Haag 2021, p. 55. De voorzitter van Slachtofferhulp Nederland heeft in dit kader zelfs gesproken van ‘Russisch roulette’ (AD 4 juli 2019).

⁹ Uitdrukkelijk in deze zin HR 15 oktober 2019, ECLI:NL:HR:2019:1465, NJ 2019/468, m.nt. W.H. Vellinga, r.o. 2.4.2: ‘De door het Hof gegeven motivering dat de immateriële schade van de benadeelde partijen “voor allen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid (wordt) vastgesteld op € 275,-” volstaat [...] niet. In dat verband verdient opmerking dat de in art. 6:106 BW bedoelde billijkheid de rechter een bepaalde mate van vrijheid geeft bij het bepalen van de hoogte van de verschuldigde schadevergoeding, maar dat de enkele verwijzing naar de billijkheid niet volstaat ter motivering van het oordeel dat zich een van de hiervoor [...] bedoelde gevallen [van aantasting in de persoon] voordoet waarin grond bestaat voor vergoeding van immateriële schade.’

In de praktijk draait het meestal om het bepaalde onder b: lichamelijk letsel, (in mindere mate) schending van eer en goede naam, en aantasting in de persoon 'op andere wijze'. Onder de categorie aantasting in de persoon 'op andere wijze' vallen volgens de rechtspraak van de Hoge Raad enerzijds *geobjectiveerd geestelijk letsel* en anderzijds gevallen waarin *de aard en ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan* een aanspraak op smartengeld rechtvaardigen.¹⁰ Het gaat in dat laatste geval bijvoorbeeld om gevallen van ernstige bedreiging,¹¹ verkrachting¹² of belaging.¹³

Gevalen waarin de aansprakelijke het *oogmerk* had om ander nadeel dan vermogensschade toe te brengen (art. 6:106, aanhef en onder a, BW) doen zich in de praktijk niet vaak (bewijsbaar) voor. In die gevallen zal voor de omvang van het smartengeld veelal bepalend zijn waaruit het opzettelijk krenkende gedrag bestond en wat daarvan de gevolgen zijn geweest. Gevalen van aantasting van de nagedachtenis van een overledene (art. 6:106, aanhef en onder c, BW) doen zich zo mogelijk nog minder voor. Deze beide categorieën blijven daarom in dit document (vooralsnog) buiten beschouwing. Voor de omvang van het smartengeld in die gevallen kan oriëntatie op in dit document wel uitgewerkte categorieën niettemin behulpzaam zijn.

Naast art. 6:106 BW biedt ook een aantal andere wettelijke bepalingen grondslag voor een aanspraak op smartengeld. Denk bijvoorbeeld aan art. 6:107 en 6:108 BW ('affectieschade'), art. 533 lid 1 van het Wetboek van Strafvordering (de verdachte die, naar achteraf blijkt, zonder geldige grondslag in voorlopige hechtenis heeft gezeten), art. 10:11 en art. 10:12 van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz)¹⁴, het EU-recht (waaronder art. 82 lid 1 Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)) en gevallen waarin uit art. 13 van het EVRM de verplichting volgt om te voorzien in een aanspraak op vergoeding van ander nadeel, zoals bij schending van de redelijke termijn.¹⁵ Deze andere grondslagen hebben gemeen dat vragen rijzen over de verhouding tot art. 6:106 BW. In veel gevallen is (nog) niet duidelijk in hoeverre aansluiting kan of moet worden gezocht bij de in het kader van art. 6:106 BW ontwikkelde lijnen. In (deze versie van) de Rotterdamse schaal wordt niet afzonderlijk ingegaan op deze andere grondslagen.

3.2. Vaststelling van smartengeld

Zoals gezegd, stelt de rechter volgens art. 6:106 BW de omvang van het smartengeld vast *naar billijkheid*. Er staat niet '*naar redelijkheid en billijkheid*', omdat de maat van ander nadeel dan vermogensschade zich niet op rationele gronden in een geldbedrag laat

¹⁰ HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, NJ 2019/162, m.nt. S.D. Lindenbergh (*EBI*).

¹¹ Bijv. HR 15 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:2012, NJ 2021/68, m.nt. S.D. Lindenbergh en HR 14 september 2021, ECLI:NL:HR:2021:1243.

¹² Bijv. HR 2 november 2021, ECLI:NL:HR:2021:1496, RvdW 2021/1094.

¹³ Bijv. HR 8 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:1956, NJ 2021/66 en HR 6 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1002, RvdW 2021/797.

¹⁴ In dat verband publiceerde het Landelijk Overleg Vakinhoud Familierecht (LOVF) medio 2024 de *Oriëntatiepunten voor schadevergoeding in verplichte zorgzaken*.

¹⁵ Zie voor een volledig overzicht S.D. Lindenbergh, *Smartengeld*, Deventer: Wolters Kluwer 2023, par. 6.3.4-6.4.4.

uitdrukken. Vaststelling naar billijkheid kan in wezen worden gezien als vorm van schadebegroting in overeenstemming met de aard van de schade, zoals voorgeschreven door art. 6:97 BW. Aan smartengeld worden verschillende functies toegedicht: compensatie, genoegdoening, erkenning en rechtshandhaving.¹⁶ Deze verschillende functies kunnen per gevaltype meer of minder een rol spelen bij de vraag naar de omvang van het smartengeld.¹⁷

De Hoge Raad heeft, toegespitst op gevallen van *letsel*, enkele nadere aanwijzingen gegeven voor de vaststelling van de omvang van smartengeld in concrete gevallen. De rechter moet rekening houden met alle omstandigheden van het geval, waaronder enerzijds de aard van de aansprakelijkheid en anderzijds de aard, de duur en de intensiteit van de pijn, het verdriet en de gederfde levensvreugde die voor het slachtoffer het gevolg zijn van de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust.¹⁸ De rechter dient verder te letten op bedragen die door Nederlandse rechters in vergelijkbare gevallen zijn toegewezen met inachtneming van geldontwaardiging. Hij mag letten op ontwikkelingen in ons omringende landen, maar die zijn niet beslissend. Ook de door de benadeelde gestelde voorgenomen wijze van besteding van het smartengeld is niet beslissend.¹⁹

De omvang van het 'leed' van de benadeelde moet (noodgedwongen) worden afgeleid uit min of meer objectieve factoren, waarbij vooral betekenis toekomt aan de aard en ernst van het letsel. De Hoge Raad verwoordt het als volgt:

'Bij de bepaling van de omvang van de vergoeding zullen de persoonlijke omstandigheden van de benadeelde een rol spelen, doch de rechter zal de zwaarte van het verdriet, de ernst van de pijn, het gemis aan levensvreugde en het geschokte rechtsgevoel met name moeten afleiden uit min of meer objectieve factoren en concrete aanwijzingen, zoals de aard van het letsel en de gevolgen daarvan voor de benadeelde. De wijze waarop en de intensiteit waarmee het derven van levensvreugde door de benadeelde is of zal worden beleefd, zullen in rechte vaak niet, of niet anders dan zeer globaal, kunnen worden vastgesteld, zodat bij de begroting van het nadeel zal moeten worden geabstraheerd van de concrete beleving en in meer objectieve zin moet worden vastgesteld in welke mate van nadeel als hier bedoeld sprake is geweest.'²⁰

In de kern gaat het erom dat de subjectieve beleving van een individuele benadeelde zich niet goed laat vaststellen en waarden, en dus ook moeilijk kan fungeren als aanknopingspunt voor gevalsvergelijking. Vaststelling van de omvang van smartengeld houdt dus noodzakelijkerwijze enige abstractie in van het in het concrete geval geleden (en naar verwachting in de toekomst te lijden) nadeel, al was het maar omdat de omvang ervan zich per definitie niet laat kwantificeren. Men kan het aldus zien dat de aard en ernst van het letsel een eerste, meer objectieve indicatie vormen van het subjectieve leed dat

¹⁶ TM, Parl. Gesch. Boek 6, p. 377 (compensatie en genoegdoening); Lindenbergh 2023, par. 3.5 en 3.6.

¹⁷ Lindenbergh 2023, par. 3.5 en 3.6.

¹⁸ HR 8 juli 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0665, NJ 1992/714 (*Hiv-besmetting*). Vgl. meer recent HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, NJ 2019/379, m.nt. W.H. Vellinga (*Overzichtsarrest benadeelde partij*), r.o. 2.8.7.

¹⁹ HR 17 november 2001, ECLI:NL:HR:2000:AA8358, NJ 2001/215, m.nt. A.R. Bloembergen (*D./B.*).

²⁰ HR 20 september 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE2149, NJ 2004/112, m.nt. J.B.M. Vranken (*Coma*), r.o. 3.5.

hieruit doorgaans volgt. De schaal van letsels (waaronder geobjectiveerd geestelijk letsel) en andere categorieën, zoals door dit document beschreven, kan dan ook in de eerste plaats worden gezien als 'operationalisering' van het 'afleiden van het leed' uit de aard van het letsel en de gevolgen daarvan voor de benadeelde als min of meer objectieve factoren. Daarnaast kan betekenis toekomen aan meer concrete, subjectieve omstandigheden die maken dat het letsel voor *deze* benadeelde een bijzondere impact heeft. Dit wordt gefaciliteerd door de factoren die relevant zijn voor differentiatie binnen de per letseltype onderscheiden bandbreedtes.

In gevallen waarin de aanspraak op smartengeld is gegrond op 'de aard en ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan', bepaalt het fundament voor de aanspraak ook het perspectief voor de begroting. De omvang van het nadeel dient in dit type gevallen te worden vastgesteld door een waardering van zowel de aard en ernst van de normschending als van de (al dan niet veronderstelde) gevolgen daarvan. Het ligt daarom in de rede dat gevallen die tot deze groep behoren worden gecategoriseerd op basis van het type *normschending* (zie Deel C).

4. Werken met de schaal

4.1. Het model: categorieën, bandbreedtes en factoren

De Rotterdamse schaal beschrijft welke smartengeldbedragen in het algemeen passen bij welke gevalstypen. De basisstructuur is dat telkens een letselcategorie of type normschending/delict wordt omschreven, met in de regel een bandbreedte die aangeeft binnen welke orde van grootte de bijpassende smartengeldbedragen liggen. De bij de bandbreedte genoemde factoren zijn relevant voor de vraag welk bedrag binnen de bandbreedte in een concreet geval passend is. Hantering van dit model vergt dus telkens (ook) maatwerk: de factoren die worden genoemd bij de per categorie onderscheiden bandbreedtes faciliteren de weging van de omstandigheden van het geval (de persoonlijke omstandigheden, de concrete impact op de benadeelde, etc.).

4.2. Meervoudigheid

De schaal biedt aanknopingspunten voor de vaststelling van smartengeld in uiteenlopende categorieën: een specifiek type letsel of een bepaalde normschending (zoals verkrachting). De werkelijkheid laat zich evenwel lang niet altijd 'vangen' in eenduidige categorieën: vaak is sprake van meervoudigheid, dat wil zeggen dat meer dan één categorie van de schaal in beeld komt (een ongeval leidt tot zowel arm- als beenletsel). Dan is niet in één oogopslag duidelijk over welke orde van grootte het gaat en welke factoren relevant zijn voor het 'vinden' van het passende bedrag. Het hier gepresenteerde model kan ook voor situaties waarin sprake is van 'overlappende' categorieën goede aanknopingspunten bieden voor de begroting, maar dat vergt wel iets meer maatwerk.

Meervoudig letsel

Uitgangspunt is dat moet worden gekeken naar de algehele impact van het ongeval of misdrijf op de benadeelde. In veel gevallen betekent dit dat een optelsom van

afzonderlijke bedragen 'per letsel' niet in een passend totaalbedrag resulteert. In sommige gevallen zal bij meerdere letsels sprake zijn van 'overlap' wat betreft de weerslag op de gelaedeerde. Dat wil zeggen dat de voor de afzonderlijke letsels relevante factoren elkaar overlappen, waardoor sprake kan zijn van 'dubbeltelling' wanneer eerst ieder letsel afzonderlijk wordt gewaardeerd en de daaruit volgende deelbedragen vervolgens bij elkaar worden opgeteld (denk aan een geval van letsel aan de elleboog en de pols aan dezelfde arm). De impact van de gebeurtenis kan evenwel ook omvangrijker zijn dan tot uitdrukking komt in een optelsom van de op zichzelf gewaardeerde letsels. Is bijvoorbeeld sprake van letsel aan de onderste ledematen waardoor het loopvermogen is aangetast, en is daarnaast ook sprake van armlletsel, dan kan de 'totale impact' groter zijn, omdat het armlletsel het gebruik van (loop)hulpmiddelen belemmert. Het geheel is dan dus meer dan de 'som der (na)delen'. Niet steeds leidt 'optellen' tot over- of onderwaardering van het nadeel: dat kan wel degelijk in een passend bedrag resulteren wanneer de begrotingsfactoren die voor elk van de letsels relevant zijn (vrijwel) geen overlap vertonen en de te vergoeden immateriële nadelen in feite gewoon 'cumuleren'. Daarvan kan bijvoorbeeld sprake zijn wanneer een ongeval of misdrijf leidt tot orthopedisch letsel (zoals armlletsel) en een ontsierend litteken in het gezicht.

In Engeland en Ierland, waar men eenzelfde type model hanteert, is de problematiek van *multiple injuries* ook gesignaleerd. In Engeland is op dit punt de uitspraak *Sadler v Filipiak* richtinggevend, waarin de 'stand back'-benadering wordt geschetst, die erop neerkomt dat eerst per 'geïsoleerd' letsel een smartengeldbedrag wordt vastgesteld om vervolgens een 'stap achteruit' te doen en te bezien of aldus een passend 'totaalbedrag' is gevonden.²¹ De benadering gaat dus uit van de mogelijkheid van correctie van de initiële optelsom van de gevonden deelbedragen door ophoging (vanwege de grotere impact door de combinatie van letsels) of bijstelling omlaag (ter voorkoming van 'dubbeltelling').

In Ierland is het 'proportionaliteitsbeginsel' richtinggevend, waaruit volgt dat het bedrag aan smartengeld voor de combinatie van letsels in een redelijke verhouding dient te staan tot het 'topbedrag' en de omvang van het smartengeld bij ander letsel. De aanpak is dat eerst wordt bezien of een van de aanwezige letsels kan worden aangemerkt als het meest ernstig, afgaande op de in de *Guidelines* neergelegde schaal, om eerst voor dat letsel een passend bedrag te bepalen. Dat bedrag kan vervolgens worden verhoogd ter 'aanvullende' compensatie van de impact van het lichtere letsel. Bij hantering van de Ierse werkwijze is geen 'bijstelling naar beneden' aan de orde van de initiële optelsom van bedragen per letsel. In Ierse rechtspraak is – onder verwijzing naar de toelichting in de *Guidelines* – opgemerkt dat voor de toets of het totaalbedrag voor alle letsels 'proportioneel' is, het behulpzaam kan zijn om te bezien hoe dit zich verhoudt tot andere letselcategorieën uit de *Guidelines*.²²

²¹ *Sadler v Filipiak* [2011] EWCA Civ 1728. Zie eerder ook *Brown v Woodall* [1995] PIQR Q36 'no doubt having considered the various injuries and fixed a particular figure as reasonable compensation for each'.

²² *Agnieszka Zaganczyk v John Pettit Wexford Unlimited Company and C & M Delaney Limited* 2023 IECA 223, par. 27.

Het verschil tussen de Ierse en Engelse benadering zit hem vooral in de *manier waarop* – via welke tussenstappen – een bedrag wordt bepaald. Voor Nederland lijkt een aanpak in lijn met de Ierse werkwijze goed werkbaar en ook intuïtief het meest aansprekend: eerst bezien of een van de letsels het meest ernstig ('dominant') is om, indien dit het geval is, eerst voor dat letsel een passend smartengeldbedrag te bepalen met behulp van de schaal. Vervolgens kan worden bezien of en zo ja, welke verhoging van dat bedrag nodig is om de gelaedeerde te compenseren voor de impact van het 'bijkomende' letsel. Leidt bijvoorbeeld een ongeval of misdrijf tot ernstig verlies van zicht in één oog, middelzware PTSS en verlies van de natuurlijke darmfunctie waarvoor een stoma nodig is, dan volgt uit de schaal dat het verlies van de natuurlijke darmfunctie het 'dominante', want meest ernstige letsel is: daar zijn immers de hoogste bedragen aan gekoppeld. De eerste stap is dan om een bedrag voor dit letsel te bepalen aan de hand van de voor deze categorie beschreven bandbreedte en voor de begroting relevante factoren. In dit geval lijkt aanleiding te bestaan om het gevonden bedrag vervolgens te verhogen, nu er geringe overlap is met (de gevolgen van) aantasting van het zicht en geestelijk letsel. Daarom ligt het voor de hand om ook voor deze twee 'bijkomende' letsels een passend bedrag te bepalen op basis van de voor deze categorieën beschreven bandbreedtes en factoren, daarbij rekening houdend met enige overlap wat betreft de gevolgen (nadelen die al zijn meegewogen in verband met het meer dominante letsel moeten niet 'dubbel' tellen).

Meerdere normschendingen/delicten

Deel C van de schaal biedt aanknopingspunten voor vaststelling van smartengeld in gevallen waarin een aanspraak op smartengeld bestaat vanwege 'de aard een ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan' (de zogenoemde 'EBI-norm'). In de schaal is een categorisering gemaakt *per type normschending* (bijvoorbeeld verkrachting, belaging etc.). Regelmatig doen zich evenwel situaties voor waarin meer categorieën van 'smartengeldwaardige normschendingen' aan de orde zijn en dus, net als bij de zojuist besproken letselcategorieën, meer dan één categorie van deze schaal in beeld komt (denk aan een geval waarin sprake is van zowel onttrekking aan het ouderlijk gezag als ontucht met binnendringen, of aan diefstal met geweld in combinatie met vrijheidsberoving). In die gevallen lijkt eenzelfde benadering passend als hiervoor geschetst bij meervoudig letsel: het gaat erom dat het 'totaalbedrag' passend is, waarvoor een eenvoudige optelsom van deelbedragen die op zichzelf zouden passen bij de afzonderlijke normschendingen en (veronderstelde) gevolgen meestal niet volstaat vanwege het risico van dubbeltelling en dus overcompensatie. Ook hier ligt het dus voor de hand om eerst te bezien of een van de aan de orde zijnde categorieën het meest ernstig is ('dominant') om, indien dit het geval is, eerst voor deze gebeurtenis een passend smartengeldbedrag te bepalen met behulp van de schaal. Vervolgens kan worden bezien of en zo ja, welke aanvulling hierop nog nodig is.

Peilmoment, geldontwaardiging

Een ander relevant aspect bij toepassing van de schaal is de factor tijd. De bedragen die in de Rotterdamse schaal worden vermeld bieden steeds een indicatie van het 'huidige smartengeldpeil': in dit document worden bedragen genoemd die actueel zijn op het moment van publiceren (deze consultatieversie verschijnt in het najaar van 2024).

Gebruikmaking van de schaal zal er praktisch op neerkomen dat steeds op basis van alle ten tijde van de begroting bekende feiten en omstandigheden wordt gezien welk smartengeldbedrag op basis van het *actuele* smartengeldniveau passend is.²³ Een en ander kan van betekenis zijn voor de vraag vanaf welk moment de wettelijke rente over het smartengeld moet lopen. Wanneer op basis van alle ten tijde van de begroting bekende feiten en omstandigheden wordt gezien welk smartengeldbedrag op grond van de schaal passend is, ligt het niet voor de hand om als ingangsdatum voor de wettelijke rente vast te houden aan het 'ontstaansmoment' van het ander nadeel, maar uit te gaan van het moment waarop de *begroting* plaatsvindt. In de literatuur wordt overigens, in algemener verband, ervoor gepleit dit uitgangspunt te hanteren voor het smartengeld, omdat recht en praktijk op dit punt niet geheel consistent zouden zijn.²⁴

Om waar te maken dat dit document daadwerkelijk het 'huidige smartengeldpeil' weergeeft, is uiteraard van belang dat de schaal 'bij de tijd' wordt gehouden, dat wil zeggen dat met passende regelmaat wordt gezien tot welke aanpassingen ontwikkelingen in de rechtspraak en/of de geldontwaarding zouden moeten leiden.

4.3. Betekenis van mate van verwijtbaarheid in geval van letsel

Uit de parlementaire geschiedenis en rechtspraak van de Hoge Raad volgt dat de aard van de aansprakelijkheid en de mate van verwijtbaarheid als generieke factoren van betekenis zijn bij het vaststellen van de omvang van het smartengeld in geval van letsel.²⁵ Daarbij lijkt de gedachte te zijn dat verwijtbaar(der) gedrag meer leed veroorzaakt. Uit rechtspraak valt echter zelden direct af te leiden *welk gewicht* de aard van de aansprakelijkheid en de mate van verwijtbaarheid precies in de schaal leggen bij de begroting.²⁶ Een en ander maakt het ingewikkeld om hier op rechtspraak gebaseerde aanknopingspunten voor te bieden in de schaal. Omdat de praktijk op dit punt evenwel gediend lijkt met enig houvast en om debat hierover te stimuleren, wordt hier een voorstel geformuleerd.

Hanteerbaar lijkt het uitgangspunt dat bedragen die in de schaal worden vermeld passen bij de normale, gemiddelde verwijtbaarheid. Het initieel vastgestelde bedrag kan met 10% worden verhoogd als sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid. Omgekeerd kan in

²³ Ook in Engeland is niet de '*date of injury*' maar de '*date of trial*' leidend bij gebruikmaking van de actuele smartengeldschaal.

²⁴ Zie M.R. Hebly, 'Wettelijke rente over smartengeld – pleidooi voor een consistent uitgangspunt', *Verkeersrecht* 2019, afl. 11, p. 392-397, en ook Lindenbergh 2023, nr. 481.

²⁵ Zie het overzicht in Lindenbergh 2023, nr. 388 en voetnoot 64 en 65: HR 8 juli 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0665, *NJ* 1992/714 (*Hiv-besmetting*), r.o. 3.3 ('aard van de aansprakelijkheid'); HR 9 augustus 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE2117, *NJ* 2010/61, m.nt. M.H. Wissink (*Wrongful birth II*), r.o. 5.3 ('de aard van de aansprakelijkheid en de zwaarte van het aan de aansprakelijke gemaakte verwijt'); HR 20 september 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE2149, *NJ* 2004/112, m.nt. J.B.M. Vranken (*Coma*), r.o. 3.5 ('aard van de aansprakelijkheid'); HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, *NJ* 2019/379, m.nt. W.H. Vellinga (*overzichtsarrest benadeelde partij*), r.o. 2.8.7 ('de aard van de aansprakelijkheid en de ernst van het aan de aansprakelijke te maken verwijt').

²⁶ In de Engelse en Ierse *Guidelines* komt de mate van verwijtbaarheid bovendien niet voor als relevante factor bij de vaststelling van het smartengeld, waardoor op dit punt ook niet op hun voorbeelden kan worden teruggevalen.

gevallen waarin schuld geheel afwezig is (risicoaansprakelijkheid zonder dat schuldelementen aanwezig zijn) bijstelling van 10% naar beneden gerechtvaardigd zijn.

5. Totstandkoming van de schaal

Vertrekpunt van dit project is dat de Nederlandse praktijk gebaat is bij meer inzichtelijkheid en ordening wat betreft smartengeldbedragen. De aard van de problematiek brengt met zich dat een ordentelijk beeld zich bij bestudering van de rechtspraak evenwel niet aandient. Voor de te maken ordeningsslag is daarom inspiratie geput uit de Engelse *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases Guidelines*. Uitgangspunt is dat de in Engeland ontwikkelde schaal van letsels – niet alleen de categorie-indeling, maar ook de onderlinge, relatieve waardering – een zeker universeel karakter heeft en dus ook voor Nederland bruikbaar is. De Engelse indeling in en beschrijving van letselcategorieën is toegesneden op de Nederlandsrechtelijke context en op onderdelen aangescherpt, waarbij ook inspiratie is geput uit de Ierse en Noord-Ierse *Guidelines*, die eveneens voortbouwen op de Engelse *Guidelines* maar daar op sommige onderdelen van afwijken. De bij de letselcategorieën vermelde bandbreedtes geven het Nederlandse smartengeldniveau weer. De bedragen uit de Engelse *Guidelines* zijn naar Nederlands niveau omgerekend op basis van een ‘wisselkoers’, vastgesteld aan de hand van een aantal *Guidelines*-categorieën die, ondanks het beperkte houvast wat betreft smartengeldbedragen in Nederland, voor de verhouding tussen het Nederlandse en Engelse smartengeldniveau redelijk bruikbaar zijn gebleken. Voor sommige letselcategorieën spreken juist de Ierse *Guidelines* evident meer aan als het gaat om inzichtelijkheid en hanteerbaarheid, en is er daarom voor gekozen de Ierse letselcategorieën en relatieve waardering te volgen (eveneens door omrekening).

De Engelse *Guidelines* zijn beperkt tot letsel (lichamelijk en geestelijk) en kunnen daarom niet als model dienen voor een schaal van smartengeldbedragen bij andere persoonsaantastingen. Voor aanspraken op smartengeld buiten gevallen van letsel is daarom uitgebreid jurisprudentieonderzoek verricht naar normschendingen waarvan aannemelijk is dat zij in beginsel leiden tot een persoonsaantasting. Per gevalstype is steekproefsgewijs onderzocht binnen welke bandbreedte de meeste toegewezen smartengeldbedragen liggen en welke factoren voor de omvang van het smartengeld (kennelijk) relevant zijn. Voor deze consultatieversie van de Rotterdamse schaal zijn bandbreedtes en relevante factoren onderscheiden voor een aantal typen normschendingen (zie Deel C). De komende periode wordt dit deel van de schaal verder uitgebouwd.

Een uitgebreider toelichting op de werkwijze is te vinden op www.rotterdamseschaal.nl.

DEEL A – LICHAAMELIJK LETSEL

Algemene toelichting

Lichamelijk letsel vormt in de praktijk de belangrijkste categorie van gevallen waarin een recht op smartengeld bestaat. Staat eenmaal vast dat de benadeelde lichamelijk letsel heeft opgelopen, dan moet de *omvang* van het smartengeld 'naar billijkheid' worden vastgesteld (art. 6:106 BW). De vraag *wanneer* sprake is van lichamelijk letsel geeft doorgaans weinig aanleiding tot problemen; de *omvang* van de vergoeding is daarentegen niet steeds eenvoudig vast te stellen.

Bij lichamelijk letsel zijn voor de vaststelling van de omvang van het smartengeld in het bijzonder de aard en ernst van het letsel (waaronder de duur en intensiteit) richtinggevend; zij vormen belangrijke aanknopingspunten voor gevalsvergelijking. De Rotterdamse schaal kan worden gezien als 'operationalisering' hiervan: zij biedt een indeling van lichaamsdelen en aandoeningen, waarbij per categorie een nadere indeling wordt gemaakt van de ernst van aantastingen daarvan. In de relevante begrotingsfactoren komt tot uitdrukking dat daarnaast betekenis toekomt aan persoonlijke omstandigheden, zoals de leeftijd van de benadeelde en bijzondere gevolgen van het letsel voor deze benadeelde.

Er is in principe geen 'ondergrens' met betrekking tot de ernst van het letsel: ook bij gering lichamelijk letsel, zoals een blauw oog dat vlot herstelt, heeft de benadeelde in beginsel aanspraak op smartengeld.²⁷ Voor lichamelijk letsel van geringe ernst bevat hoofdstuk 13 aanknopingspunten voor de vaststelling van het smartengeld, namelijk de met het oog op licht letsel opgestelde indicatieve standaarden van de Letselschade Raad. Bij licht letsel gaat het, anders dan bij de daaraan voorafgaande, meer concreet beschreven letsels en aandoeningen om een generieke categorie, die met name wordt gekenmerkt door de tijdelijkheid van het letsel en 'restloos' herstel. Bij de in de volgende hoofdstukken concreet beschreven letsels en aandoeningen gaat het om letsel met een grotere en/of langdurigere weerslag op het leven van het slachtoffer; 'overlap' met de categorie licht letsel is dus in principe uitgesloten. Waar nodig wordt ter verduidelijking 'doorverwezen' naar hoofdstuk 13.

Gevalen waarin geen sprake is van lichamelijk, maar wel van (geobjectiveerd) geestelijk letsel vallen onder Deel B. In gevallen waarin naast lichamelijk letsel ook sprake is van (geobjectiveerd) geestelijk letsel, kan het smartengeld worden begroot volgens de uitgangspunten van meervoudig letsel (zie paragraaf 4.2).

²⁷ HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW1519, NJ 2012/410 (*Blauw oog*).

1. Verlamming

1.1. Tetraplegie

De begrippen tetraplegie en quadriplegie betekenen hetzelfde: alle vier de ledematen, de armen en benen, zijn verlamd.

€ 210.000 tot € 265.000

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De resterende mate van beweging;
- (iii) Pijn;
- (iv) Psychische gevolgen;
- (v) Weerslag op het sociale leven en relaties.

1.2. Paraplegie

Paraplegie betekent dat het ruggenmerg is beschadigd onder de halswervels. Er is sprake van volledige of gedeeltelijke uitval van de benen, romp en buikorganen, maar de betrokkene kan de armen en handen nog volledig gebruiken. Bij toenemende verlamming of een risico hierop, bijvoorbeeld door syringomyelie (holtevorming in het ruggenmerg) kan een bedrag passen dat de bandbreedte overstijgt.

€ 140.000 tot € 185.000

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De mate van resterende beweging;
- (iii) De mate van zelfstandigheid;
- (iv) Of andere zintuigen zijn aangetast;
- (v) Pijn;
- (vi) Psychische gevolgen;
- (vii) Weerslag op het sociale leven en relaties.

2. Hoofd- en hersenletsel

2.1. Hersenletsel

(a) Zeer ernstig hersenletsel

Aan de top van de bandbreedte gaat het om gevallen waarin sprake is van enig vermogen om simpele opdrachten uit te voeren, herstel van het vermogen om ogen te openen, terugkeer van slaap- en waakpatronen en posturale reflexen (houdingsreflexen). Er is weinig of geen bewijs van zinvolle reactie op de omgeving, weinig of geen taalfunctie, dubbele incontinentie en behoefte aan fulltime verpleegkundige zorg.

€ 185.000 tot € 265.000

Deze categorie omvat gevallen van quadriplegische cerebrale parese (een houdings- en bewegingsstoornis die alle vier de ledematen aantast) leidend tot ernstige cognitieve en fysieke beperkingen.

In deze categorie vallen ook gevallen van locked-in-syndroom. Gevallen waarin sprake is van een permanent vegetatieve of minimaal bewuste toestand komen waarschijnlijk uit op een bedrag onder in deze bandbreedte.

(b) Ernstig hersenletsel

De gelaedeerde zal ernstig beperkt zijn en sterk afhankelijk van anderen, en er is continue zorg nodig. Beperkingen kunnen fysiek zijn, bijvoorbeeld verlamming van ledematen, of cognitief, met duidelijke aantasting van het intellect en de persoonlijkheid.

€ 140.000 tot € 185.000

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Ziekte-inzicht;
- (iii) De mate van fysieke beperkingen;
- (iv) Aanwezigheid en ernst van epilepsie;
- (v) Mate van afhankelijkheid van anderen;
- (vi) Vermogen tot communiceren;
- (vii) Omvang van mogelijke gedragsproblemen.

(c) Middelzwaar hersenletsel

Deze categorie onderscheidt zich van de vorige categorie (ernstig hersenletsel) doordat sprake is van een lagere mate van afhankelijkheid. Er kan sprake zijn van zintuiglijke beperkingen en evenwichtsstoornissen.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Omvang en ernst van het initiële letsel;
- (iii) Duur van de symptomen;
- (iv) De mate van eventuele blijvende fysieke beperkingen;
- (v) Aard en omvang van behandeling en/of medicatie;
- (vi) Omvang van eventuele persoonlijkheidsverandering;
- (vii) Weerslag op opleiding en/of werk;
- (viii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (ix) Weerslag op het sociale leven en relaties.

(i) Gevallen waarin sprake is van een middelzware tot ernstige cognitieve beperking. De gelaedeerde is niet volledig afhankelijk van anderen, maar heeft wel continue zorg nodig. Beperkingen kunnen een persoonlijkheidsverandering, aantasting van zicht, spraak en zintuigen en een aanzienlijk risico op epilepsie omvatten. **€ 98.000 tot € 140.000**

(ii) Gevallen waarin sprake is van een matige tot lichte cognitieve beperking. De gelaedeerde heeft geen continue zorg nodig. Er is enige zelfstandigheid behouden, maar de arbeidsmogelijkheden zijn sterk afgenomen of zijn weggefallen, en er is enig risico op epilepsie. **€ 59.000 tot € 98.000**

(iii) Gevallen waarin het concentratievermogen en het geheugen zijn aangetast, het vermogen om te werken is verminderd, een klein risico op epilepsie bestaat en de afhankelijkheid van anderen slechts beperkt is. **€ 28.000 tot € 59.000**

(c) Minder ernstig hersenletsel

In deze gevallen is de gelaedeerde goed hersteld, en in staat om deel te nemen aan het normale sociale verkeer en om weer aan het werk te gaan. Het kan zijn dat evenwel niet alle normale functies zijn hersteld en dat sprake is van bijvoorbeeld concentratie- of geheugenproblemen of ontremd gedrag, waardoor levensstijl, vrijetijdsbesteding en toekomstige werkvooruitzichten kunnen worden verstoord.

€ 10.000 tot € 28.000

(d) Gering hersenletsel

Een eventuele hersenbeschadiging is minimaal geweest.

€ 1.500 tot € 8.500

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Ernst van het initiële letsel;
- (ii) Hoeveel tijd herstel heeft geleverd;
- (iii) De mate waarin symptomen zoals hoofdpijn of duizeligheid aanhouden.

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

2.2. Epilepsie

(a) Grand mal epilepsie (tonisch-clonische aanvallen: verkramping, op de grond vallen, schokkende bewegingen) € 66.000 tot € 98.000

(b) Petit mal epilepsie (absences: kortdurende aanval van bewustzijnsverlies) € 36.000 tot € 85.000

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Eventuele bijkomende gedragsproblemen;
- (iii) Mate waarin aanvallen onder controle kunnen worden gehouden door medicatie en de impact van de eventuele medicatie op de levenskwaliteit;
- (iv) Weerslag op opleiding en/of werk;
- (v) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (vi) Weerslag op de kwaliteit van leven en vrijetijdsbesteding;
- (vii) Prognose.

(c) Overige epileptische aandoeningen € 7.000 tot € 17.000

Gevallen waarin sprake is van een of meer afzonderlijke epileptische aanvallen, of een tijdelijke herleving van epilepsie waarvan de gelaedeerde is hersteld. Er is geen risico op verdere herhaling buiten het normale risico dat de bevolking als geheel treft

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Aantal en ernst van de aanvallen;
- (iii) De duur van de periode waarin de aanvallen plaatsvonden;
- (iv) Weerslag op opleiding en/of werk;
- (v) Weerslag op kwaliteit van leven en vrijetijdsbesteding.

3. Letsel aan zintuigen

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Gevolgen voor de mate van zelfstandigheid;
- (iii) Weerslag op kwaliteit van leven en vrijetijdsbesteding;
- (iv) Weerslag op opleiding en/of werk;
- (v) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (vi) Cosmetische gevolgen;
- (vii) Psychische gevolgen.

3.1. Aantasting gezichtsvermogen

(a) Volledige blindheid en doofheid **Rond € 265.000**

(b) Volledige blindheid **Rond € 175.000**

(c) Zichtsverlies in één oog met verminderd zicht in het andere oog **€ 62.000 tot € 115.000**

Bij een ernstig risico op verdere verslechtering van het 'goede' oog, dat verder gaat dan enig risico op sympathische ophthalmie (ontsteking van het traumatische oog die zich kan uitbreiden naar het niet-aangedane oog).

(d) Vermindering van het zicht in het 'goede' oog en/of aanvullende problemen zoals dubbelzien **€ 42.000 tot € 69.000**

(e) Volledig verlies van een oog **€ 36.000 tot € 43.000**

(f) Volledig verlies van het zicht in één oog **€ 32.000 tot € 36.000**

Bij dit bedrag is rekening gehouden met enig risico op sympathische ophthalmie (ontsteking van het traumatische oog die zich kan uitbreiden naar het niet-aangedane oog).

(g) Ernstig, maar geen volledig zichtsverlies in één oog **€ 15.000 tot € 26.000**

Aanvullende overwegingen die van invloed zijn op de hoogte van het bedrag:

- (i) De mate waarin het zichtsverlies kan worden gecorrigeerd of verminderd door oogheelkundige behandeling;
- (ii) Of sprake is van voortdurend wazig of dubbelzicht en gevoeligheid voor licht (waarvoor het nodig is om constant een donkere bril te dragen).

(h) Geringe, blijvende aantasting van het zicht in één oog € 6.000 tot € 14.000

Deze categorie omvat gevallen waarin sprake is van dubbel zicht dat niet voortdurend is, en van blijvende gevoeligheid voor fel licht waarbij het niet noodzakelijk is om voortdurend een donkere bril te dragen.

(i) Gering oogletsel € 2.500 tot € 5.500

Bij gering oogletsel kan het gaan om fysiek geraakt worden in het oog, blootstelling aan dampen of rook, of spetters van vloeistoffen die in het oog terechtkomen. Dit veroorzaakt aanvankelijk pijn en een tijdelijke verstoring van het zicht.

3.2. Aantasting gehoor

Het woord 'doofheid' ziet op zowel volledig als gedeeltelijk gehoorverlies. Voor letsel aan zintuigen zijn een aantal algemene factoren genoemd die richtinggevend zijn voor de begroting: leeftijd, gevolgen voor de mate van zelfstandigheid, weerslag op kwaliteit van leven en vrijetijdsbesteding, weerslag op opleiding en/of werk, weerslag op sociale leven en relaties, cosmetische gevolgen en psychische gevolgen.

Aanvullende factoren die relevant zijn voor de omvang van het smartengeld:

- (i) Of het gaat om letsel dat onmiddellijk gevolgen heeft, zonder mogelijkheden voor aanpassing, of dat het gedurende een langere periode is opgetreden, zoals bij blootstelling aan lawaai;
- (ii) Gevolgen voor het spraakvermogen;
- (iii) Of het letsel het evenwicht aantast;
- (iv) De mate waarin verbetering mogelijk is door technologie of behandeling;
- (v) Of het letsel gepaard gaat met tinnitus en zo ja, wat de ernst daarvan is.

(a) Volledige doofheid en een grote aantasting van of verlies van spraakvermogen € 71.000 tot € 91.000

(b) Volledige doofheid € 59.000 tot € 71.000

(c) Volledig gehoorverlies in een oor € 20.000 tot € 30.000

Een bedrag boven in de bandbreedte is passend wanneer sprake is van bijkomende problemen zoals tinnitus, duizeligheid of hoofdpijn.

(d) Gedeeltelijk gehoorverlies en/of tinnitus

Deze categorie dekt het merendeel van de gevallen van doofheid, vaak veroorzaakt door langdurige blootstelling aan lawaai op het werk. De beperking moet niet alleen worden beoordeeld op basis van het gemeten gehoorverlies; er is vaak ook sprake van tinnitus. Leeftijd speelt hier een belangrijke rol, omdat gehoorverlies veel mensen na verloop van tijd treft, wat van betekenis is voor

zowel het oorzakelijk verband als de waardering. Het door de aansprakelijkheidscheppende gebeurtenis veroorzaakte gehoorverlies zal dan veelal minder zijn dan het totale gehoorverlies.

(i) Ernstige tinnitus en lawaaidoofheid	€ 19.000 tot € 30.000
(ii) Gematigde tinnitus en lawaaidoofheid of gematigde tot ernstige tinnitus of lawaaidoofheid	€ 9.500 tot € 19.000
(iii) Milde tinnitus en enige lawaaidoofheid	€ 8.000 tot € 9.500
(iv) Alleen milde tinnitus of alleen mild gehoorverlies door lawaaidoofheid	Rond € 7.500
(v) Lichte of incidentele tinnitus met licht gehoorverlies door lawaaidoofheid	€ 5.000 tot € 8.000
(vi) Licht gehoorverlies door lawaaidoofheid zonder tinnitus of lichte tinnitus zonder lawaaidoofheid	Tot € 4.500

3.3. Aantasting smaak- en reukvermogen

Letsel dat uitsluitend verlies van smaak- en/of reukvermogen veroorzaakt, is zeldzaam. Dergelijke symptomen doen zich veelal voor bij hersenletsel of infecties. In dat geval moet worden gekeken naar de categorieën die zien op die letseltypen.

(a) Volledig verlies van smaak en het reukvermogen	Rond € 25.000
(b) Volledig verlies van het reukvermogen en substantieel verlies van smaak	€ 21.000 tot € 25.000
(c) Verlies van het reukvermogen	€ 16.000 tot € 21.000
(d) Verlies van smaak	€ 12.000 tot € 16.000

4. Inwendig letsel

4.1. Borstletsel

Het gaat hier om een ingewikkeld terrein, omdat het merendeel van de toegewezen bedragen betrekking hebben op beroepsziekten (zie 'longziekten'), welke moeten worden onderscheiden van traumatisch letsel. Gevallen van traumatisch letsel aan, of verlies van, een long zijn relatief zeldzaam, en de verscheidenheid is groot.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
 - (ii) Omvang van littekens;
 - (iii) Aard, ernst en duur van de verstoring van de longfunctie;
 - (iv) Aard, ernst en duur van fysiek ongemak en (als die er zijn) van resterende symptomen;
 - (v) Omvang, ernst en duur van behandeling of medicatie;
 - (vi) Weerslag op opleiding en/of werk;
 - (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
 - (viii) Prognose op de lange termijn en levensverwachting.
-
- (a) In het ergste geval is sprake van volledige verwijdering van een long en/of ernstig letsel aan het hart dat gepaard gaat met langdurige pijn, langdurig lijden en blijvende en aanzienlijke littekens, fysieke beperkingen en vermindering van de levensverwachting. Als de levensverwachting aanzienlijk is verminderd, is hoofdstuk 6 over dodelijke verwondingen richtinggevend. **€ 65.000 tot € 98.000**
 - (b) Traumatisch letsel aan borst, long(en), en/of hart met als gevolg blijvende schade, aantasting van de functie, fysieke beperking en mogelijk een beperkte vermindering van de levensverwachting. **€ 43.000 tot € 65.000**
 - (c) Letsel aan borst en long(en) met enige voortdurende beperkingen. **€ 20.000 tot € 36.000**
 - (d) Relatief simpel letsel (zoals een enkele diepe wond) met enige blijvende aantasting van het weefsel als gevolg, maar zonder noemenswaardig langetermijneffect op de longfunctie. **€ 8.000 tot € 12.000**
 - (e) Inhalatie van giftige gassen/rook met enige restschade, die niet zo ernstig is dat de longfunctie blijvend is aangetast. **€ 3.500 tot € 8.000**

- (f) Gebeurtenissen die leiden tot klaplongen, waarvan de gelaedeerde volledig en zonder complicaties herstelt, maar waarbij het herstel langer dan zes maanden vergt. Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13. **€ 2.500 tot € 3.500**

4.2. Longziekten

De bedragen die worden toegekend voor longziekten weerspiegelen vooral de prognose van wat vaak een progressieve aandoening is en/of het risico op secundaire complicaties.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
 - (ii) Hoe actief en gezond de gelaedeerde voorheen was;
 - (iii) Aard, ernst en duur van het letsel en de daaruit volgende symptomen;
 - (iv) Omvang en effecten van behandelingen, zoals chemotherapie of bestraling;
 - (v) Of de tumor is uitgezaaid en of andere organen zijn aangetast;
 - (vi) Weerslag op opleiding en/of werk;
 - (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
 - (viii) Weerslag op sociaal leven en relaties;
 - (viii) Het verwachte verlies aan levensjaren en de zorg die er is voor de partner en/of kinderen na overlijden.
- (a) Een jong persoon met ernstige beperkingen met een kans op progressieve verslechtering van de toestand, die leidt tot vroegtijdig overlijden. Als de levensverwachting aanzienlijk is verminderd, is het hoofdstuk over dodelijke verwondingen richtinggevend. **€ 65.000 tot € 88.000**
- (b) Longkanker (meestal bij een ouder iemand) met ernstige pijn en aantasting van zowel de functie als de kwaliteit van het leven tot gevolg. **€ 46.000 tot € 63.000**
- (c) Ziekten, zoals emfyseem (permanente beschadiging longblaasjes), met ernstige verslechtering van de longfunctie en aantasting van de ademhaling, langdurig en frequent hoesten, verstoring van de slaap en beperking van lichamelijke activiteit en werk tot gevolg. **€ 36.000 tot € 46.000**

4.3. Asbestgerelateerde ziekten

Bij asbestgerelateerde ziekten wordt in Nederland structureel teruggevallen op de hieronder genoemde normbedragen die het Instituut Asbestslachtoffers (IAS) in zijn bemiddelingspraktijk hanteert op grond van het Convenant.²⁸

(a)	Mesotheliom	€ 79.102
(b)	Asbestose	

Voor asbestose wordt een onderverdeling gemaakt in de mate waarin de longfunctie is aangetast, die bepalend is voor de hoogte van het normbedrag.

(i)	Longfunctieverlies AMA-klasse 4
Ernstige stoornis: de gelaedeerde is niet meer in staat tot lichamelijke inspanning en heeft bijna alle dagelijkse activiteiten gestaakt wegens kortademigheid; de levensverwachting wordt zeer beperkt geacht.	€ 75.141
(ii)	Longfunctieverlies AMA-klasse 3
Matige stoornis: één of meer werkzaamheden moeten worden opgegeven als gevolg van kortademigheid.	€ 51.556
(iii)	Longfunctieverlies AMA-klasse 2
Lichte stoornis: duidelijke beperking als gevolg van kortademigheid in ten minste één normale activiteit.	€ 27.971

4.4. Astma en ademhalingsaandoeningen

(a)	Ernstige en blijvend beperkende astma die langdurig en regelmatig hoesten en verstoring van de slaap veroorzaakt, en fysieke activiteit ernstig beperkt en tot ernstige derving van levensvreugde leidt. Geen of een drastisch beperkt arbeidsperspectief.	€ 28.000 tot € 43.000
(b)	Chronische astma of andere ademhalingsproblemen (kortademigheid) die regelmatig gebruik van een inhalator nodig maken. Er is een verminderd arbeidsperspectief; de prognose is onzeker.	€ 17.000 tot € 36.000
(c)	Bronchitis met piepende ademhaling die tijdelijk het werk of het sociale leven beïnvloedt. Substantieel herstel binnen een paar jaar na de blootstelling is waarschijnlijk.	€ 12.000 tot € 20.000

²⁸ Zie <https://asbestslachtoffers.nl/onze-organisatie/convenant-instituut-asbestslachtoffers/>.

(d) Relatief milde, astma-achtige symptomen die vaak het resultaat zijn van bijvoorbeeld blootstelling aan schadelijke damp.	€ 7.000 tot € 12.000

4.5. Voortplantingsorganen (mannelijk)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Eventuele pijn;
- (iii) Of de gelaedeerde al kinderen heeft en of de wens bestond om het gezin verder uit te breiden;
- (iv) Omvang van littekens of andere cosmetische gevolgen;
- (v) Psychische gevolgen;
- (vi) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (vii) De mate waarin de vruchtbaarheid en/of de seksuele functie is aangetast.
- (viii) Of het letsel blijvend is.

(a) Volledig verlies van voortplantingsorganen	Ruim € 100.000
---	-----------------------

(b) Impotentie en verlies van seksuele functie

(i) Blijvende, volledige impotentie, verlies van seksuele functie en vruchtbaarheid bij een jonge man.	€ 66.000 tot € 93.000
(ii) Volledige impotentie bij een man op middelbare leeftijd die kinderen heeft.	€ 24.000 tot € 49.000
(iii) Bij een oudere man.	€ 5.000 tot € 24.000

(c) Onvruchtbaarheid zonder impotentie

(i) De meest ernstige gevallen, zoals bij een jonge man.	€ 49.000 tot € 73.000
(ii) Minder ernstig geval, zoals een man met een gezin die mogelijk meer kinderen had gewild.	€ 20.000 tot € 39.000
(iii) Bij een oudere man met kinderen.	€ 5.000 tot € 10.000
(iv) Minst ernstige gevallen, waarbij de onvruchtbaarheid niet veel meer is dan een 'belediging'.	€ 2.500 tot € 5.000

(d) Verlies van testikel	€ 13.000 tot € 15.000
---------------------------------	------------------------------

Gevallen waarin één of beide testikels zijn verwijderd (orchidectomie), met enige psychische gevolgen, maar zonder verlies van seksuele functie of impotentie.

4.6. Voortplantingsorganen (vrouwelijk)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Invloed op de vruchtbaarheid;
- (iii) Eventuele pijn;
- (iv) Weerslag op menopauze of hormonale functie;
- (v) Of de gelaedeerde al kinderen heeft en/of de gewenste familie al compleet was;
- (vi) Omvang van littekens of andere cosmetische gevolgen;
- (vii) Psychische gevolgen;
- (viii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (ix) Medische complicaties;
- (x) Of abortus heeft plaatsgevonden.
- (xi) Of herstel van het letsel door een operatie mogelijk is.

(a) Onvruchtbaarheid als gevolg van letsel dan wel ziekte, met seksuele problemen.	€ 75.000 tot € 110.000
(b) Waarschijnlijk blijvende seksuele problematiek bij iemand met kinderen, of iemand die in geen geval kinderen zou hebben gekregen.	€ 28.000 tot € 66.000
(c) Onvruchtbaarheid zonder verergerende omstandigheden of seksuele problemen, bij een jong persoon zonder kinderen.	€ 36.000 tot € 46.000
(d) Onvruchtbaarheid zonder seksuele problemen, waarbij de gelaedeerde al kinderen heeft.	€ 12.000 tot € 24.000
(e) Onvruchtbaarheid waarbij de gelaedeerde in geen geval kinderen zou hebben gekregen.	€ 4.500 tot € 12.000
(f) Een diagnostisch delay ten aanzien van een buitenbaarmoederlijke zwangerschap, zonder gevolgen voor de vruchtbaarheid.	€ 2.000 tot € 13.000

4.7. Spijsverteringssysteem

(a) Door traumatisch letsel	
(i) Ernstig letsel met pijn en ongemak als blijvend gevolg.	€ 28.000 tot € 40.000
(ii) Ernstig, niet-diepgaand letsel dat leidt tot langdurige of blijvende complicaties zoals ernstige indigestie die wordt verergerd door fysieke belasting.	€ 11.000 tot € 18.000

- (iii) Diepe steekwonden, werkgerelateerde snijwonden of ernstige gevallen van schade door druk van een autogordel. **€ 4.500 tot € 8.000**

(b) Door niet-traumatisch letsel, bijvoorbeeld voedselvergiftiging

Er is een duidelijk verschil tussen de relatief zeldzame gevallen waarin sprake is van langdurige of zelfs blijvende gevolgen voor de kwaliteit van leven, en situaties waarin een allergie voor bepaald voedsel en een risico op kortdurende ziekte de enige (mogelijke) blijvende symptomen zijn.

- (i) Ernstige vergiftiging die ernstige acute pijn, overgeven, diarree en koorts veroorzaakt, waarvoor een opname in het ziekenhuis nodig is van enkele dagen of weken. Er is enige aanhoudende incontinentie, aambeien en er is sprake van het prikkelbare darm syndroom (PDS). De symptomen hebben een aanzienlijke weerslag op het vermogen om arbeid te verrichten en van het leven te genieten. **€ 25.000 tot € 34.000**

- (ii) Zware maar kortdurende voedselvergiftiging, diarree en overgeven; symptomen die binnen twee tot vier weken afnemen. Gedurende enkele jaren resteert er ongemak en is sprake van enige verstoring van de darmfunctie en weerslag op het seksuele leven en het eetgenot. **€ 6.000 tot € 12.000**

- (iii) Voedselvergiftiging die een aanzienlijk ongemak geeft en leidt tot buikkrampen, veranderde darmfunctie en vermoeidheid. Hieronder valt ook een ziekenhuisopname van enkele dagen, waarbij de symptomen een aantal weken aanhouden. Binnen ongeveer twee jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 6.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

4.8. Nier

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De medische interventie en behandeling die nodig is;
- (iii) Littekenvorming;
- (iv) Weerslag op werk;
- (v) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vi) Weerslag op het sociale leven en relaties;

- (vii) Psychische gevolgen;
- (viii) Prognose.

(a) Ernstige en blijvende aantasting of verlies van beide nieren.	€ 110.000 tot € 135.000
(b) Ernstig letsel dat leidt tot een aanzienlijk risico op geheel verlies van de nierfunctie.	Tot € 42.000
(c) Verlies van een nier, zonder dat de andere nier wordt aangetast.	€ 20.000 tot € 29.000

4.9. Darmen

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De medische interventie en behandeling die nodig is;
- (iii) Littekenvorming;
- (iv) Weerslag op werk;
- (v) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vi) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (vii) Psychische gevolgen;
- (viii) Prognose.

(a) Dubbele incontinentie, dat wil zeggen een volledig verlies van de natuurlijke darm- en blaasfunctie, verlies van controle over de blaas en de ontlasting, en andere complicaties.	Tot € 120.000
(b) Volledig verlies van de natuurlijke darmfunctie; de gelaedeerde is afhankelijk van een stoma.	Tot € 98.000
(c) Fecale urgentie (plotselinge verhoogde aandrang) en passieve incontinentie, die na operatie aanhoudt. Dit kan zorgen voor schaamte en kan leiden tot mentale problemen. Het gaat vaak om letsel dat ontstaat bij een bevalling.	Tot € 52.000
(d) Ernstig buikletsel waarbij de darmfunctie wordt aangetast. Vaak zijn een tijdelijke stoma (leidend tot ontsierende littekens) nodig en/of zijn er beperkingen op het vlak van werk en dieet.	€ 29.000 tot € 45.000
(e) Diepe verwondingen die tot enige blijvende schade leiden. De natuurlijke darmfunctie en controle over de ontlasting herstellen zich uiteindelijk.	€ 8.000 tot € 16.000

4.10. Blaas

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De medische interventie en behandeling die nodig is;
- (iii) Littekenvorming;
- (iv) Weerslag op werk;
- (v) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vi) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (vii) Psychische gevolgen;
- (viii) Prognose.

(a) Dubbele incontinentie, dat wil zeggen geheel verlies van de natuurlijke darmfunctie en volledig verlies van de blaasfunctie en controle over de blaas, in combinatie met andere medische complicaties.	Tot € 120.000
(b) Volledig verlies van functie en controle.	Tot € 91.000
(c) Controle over de blaas is ernstig beperkt; er is enige pijn en incontinentie.	€ 42.000 tot € 52.000
(d) Vrijwel volledig herstel wordt bereikt, maar de natuurlijke functie is geruime tijd verstoord.	€ 15.000 tot € 20.000

4.12. Milt

(a) Verlies van de milt met een aanhoudend risico op een interne infectie en op andere aandoeningen vanwege de aantasting van het immuunsysteem.	€ 14.000 tot € 17.000
(b) De zojuist genoemde risico's zijn afwezig of minimaal.	€ 3.000 tot € 5.500

4.13. Hernia abdominalis (buikwandbreuk)

(a) Na herstel is er aanhoudende pijn en/of zijn er beperkingen bij fysieke activiteiten, sport en/of werk.	€ 9.500 tot € 16.000
(b) Directe liesbreuk met enig risico op herhaling na herstel.	€ 4.500 tot € 6.000
(c) Ongecompliceerde, indirecte liesbreuk. Er is geen ander buikletsel of andere beschadiging. Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.	€ 2.000 tot € 4.500

5. Orthopedisch letsel

5.1. Nekletsel

Veel nekletsel doet zich voor in combinatie met rug- en schouderproblemen.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Aard, ernst en duur van het letsel en de daaruit voortvloeiende symptomen;
- (iii) De benodigde medische interventie en behandeling;
- (iv) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
- (v) Weerslag op werk;
- (vi) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (viii) Psychische gevolgen;
- (ix) Prognose.

(a) Meest ernstige nekletsel

- (i) Nekletsel waaruit een incomplete paraplegie (de zenuwen zijn niet geheel door, of zijn licht beschadigd) of een quadriparese (permanente, spastische verzwakking) voortvloeit. Deze categorie ziet ook op gevallen waarin de gelaedeerde – ondanks dat gedurende enkele jaren 24 uur per dag een kraag wordt gedragen – de nek nog steeds niet of nauwelijks kan bewegen en last heeft van ernstige en hardnekkige hoofdpijnen.

Rond € 96.000

- (ii) In deze categorie gaat het vaak om ernstige breuken of beschadiging van de cervicale wervelkolom. Dit leidt tot aanzienlijke beperkingen maar deze zijn minder ernstig dan in categorie (i). Voorbeelden zijn een blijvende aantasting aan de plexus brachialis, het niet goed kunnen bewegen van de nek en functieverlies in één of meer ledematen.

€ 43.000 tot € 85.000

(b) Ernstig nekletsel

- (i) Ernstige symptomen door breuken of luxaties (uit de kom schieten), of ernstige beschadiging van weke delen en/of gescheurde pezen met chronische aandoeningen en aanzienlijke en blijvende beperkingen tot gevolg.

€ 30.000 tot € 36.000

- (ii) Minder ernstige breuken of luxaties (uit de kom schieten), die niettemin ernstige symptomen en/of blijvende of terugkerende pijn veroorzaken. **€ 16.000 tot € 25.000**
- (iii) Letsel aan weke delen of letsel dat ontstaat door een plotselinge inwerking, en meer ernstige beschadigingen van de tussenwervelschijf leidend tot cervicale spondylose (degeneratie, slijtage of artrose van de wervelkolom). Er is sprake van ernstige bewegingsbeperking, blijvende of terugkerende pijn, stijfheid of ongemak; mogelijk is een volgende operatie nodig of bestaat een verhoogde kwetsbaarheid voor verder trauma. **€ 9.000 tot € 16.000**
- (iv) Middelzware aantastingen van weke delen, met een relatief lange herstelduur. Er blijft een verhoogde kwetsbaarheid bestaan voor verder trauma of er zijn blijvende, minimale symptomen. **€ 5.000 tot € 9.000**
- (c) Gering nekletsel**
- (i) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats. **€ 3.000 tot € 5.000**
- (ii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 3.000**
- Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.2. Rugletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Aard, ernst en duur van het letsel en daaruit voortvloeiende symptomen;
- (iii) De benodigde medische interventie en behandeling;
- (iv) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
- (v) Weerslag op werk;
- (vi) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (viii) Psychische gevolgen;
- (ix) Prognose.

(a) Ernstig rugletsel

- (i) Het meest ernstige letsel, waarbij sprake is van aantasting van het ruggenmerg en de zenuwwortels, leidend tot ernstige gevolgen die zich bij rugletsel normaliter niet voordoen. Er is sprake van ernstige pijn en beperkingen, en zowel een incomplete verlamming als een aanzienlijke aantasting van de functie van de blaas, darm en seksuele functie. **€ 59.000 tot € 105.000**

(ii) Deze categorie ziet op gevallen waarin bijzondere omstandigheden aanleiding vormen om boven de (hiernavolgende) lagere categorieën uit te stijgen. Denk aan beschadiging van de zenuwwortel die leidt tot een verlies van gevoel, aantasting van de mobiliteit, aantasting van de blaas- en darmfunctie, seksuele problemen en ontsierende littekens.

€ 48.000 tot € 57.000

(iii) Beschadiging van tussenwervelschijven, breuken van tussenwervelschijven of wervellichamen, of letsel aan weke delen leidend tot chronische aandoeningen. Ondanks (veelal operatieve) behandeling resteren beperkingen, zoals aanhoudend(e) ernstig(e) pijn en ongemak, verminderde behendigheid, aantasting van de seksuele functie, en een risico op artritis.

€ 25.000 tot € 45.000

(b) Middelzwaar rugletsel

(i) Er resteert enige beperking, maar deze is minder ernstig dan bij bovenstaande categorieën.

€ 18.000 tot € 25.000

Voorbeelden zijn:

- Het samendrukken/verbrijzelen van de lumbale wervels met een substantieel risico op artrose en aanhoudende pijn en ongemak.
- Een traumatische spondylolisthesis (wervelafglijding) met aanhoudende pijn, waarvoor vermoedelijk een spondylodese nodig is.
- Een verzakte tussenwervelschijf waarvoor een operatie nodig is, of beschadiging van een tussenwervelschijf waarbij sprake is van irritatie in de zenuwwortel en verminderde mobiliteit.

(ii) Veel voorkomend rugletsel zoals aantasting van ligamenten en spieren leidend tot pijn en ongemak. Denk ook aan ingezakte tussenwervelschijven waarvoor een laminectomie (operatie aan een vernauwing in het wervelkanaal) nodig is, of die leiden tot meerdere terugvallen.

€ 8.000 tot € 17.000

(c) Gering rugletsel

Gevalen van minder ernstig letsel, zoals verstuikingen, verrekkingen, letsel aan weke delen en breuken die zonder operatie herstellen.

(i) Binnen twee tot vijf jaar vindt herstel plaats.

€ 5.000 tot € 8.000

(ii) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats, zonder dat daarvoor een operatie nodig is.

€ 3.000 tot € 5.000

- (iii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats, zonder dat daarvoor een operatie nodig is. **€ 2.500 tot € 3.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.3. Schouderletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Aard, ernst en duur van het letsel en daaruit voortvloeiende symptomen;
- (iii) Of het letsel de schouder van de dominante arm betreft;
- (iv) De benodigde medische interventie en behandeling;
- (v) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
- (vi) Weerslag op werk;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (ix) Prognose.

(a) Ernstig schouderletsel

Dit doet zich vaak voor bij nekletsel en bestaat uit beschadiging van de plexus brachialis, leidend tot een aanzienlijke beperking. In geval van ernstig letsel aan de plexus brachialis dat ernstige symptomen aan de nek en/of arm veroorzaakt, gaat het om nekletsel (categorie (a) (ii)) of ernstig armlletsel.

€ 12.000 tot € 31.000

(b) Zwaar schouderletsel

Binnen deze categorie valt:

- Het uit de kom schieten van de schouder en beschadiging van het onderste deel van de plexus brachialis, wat leidt tot pijn in de schouder en nek en elleboog, verstoring van de gevoelswaarneming in de onderarm en hand en een zwakke grip;
- Een gebroken humerus (bovenarmbot) die de schoudermobiliteit blijvend beperkt;
- Letsel aan de 'rotator cuff' waarbij ook na een operatie symptomen aanhouden;
- Letsel aan weke delen met blijvende symptomen.

€ 8.500 tot € 12.000

(c) Middelzwaar schouderletsel

Een 'frozen shoulder', waarbij de beweging beperkt is, sprake is van ongemak, en de symptomen enkele jaren aanhouden. Binnen deze categorie valt ook letsel aan weke delen dat meer dan minimale symptomen veroorzaakt die langer dan twee jaar aanhouden, maar niet blijvend zijn.

€ 5.000 tot € 8.500

(d) Gering schouderletsel

Letsel aan weke delen van de schouder met aanzienlijke pijn, maar waarvan de gelaedeerde (vrijwel) volledig herstelt. Denk ook aan een eenvoudige breuk van het sleutelbeen die goed herstelt.

- (i) Binnen twee jaar vindt herstel plaats. **€ 3.000 tot € 5.000**
- (ii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 3.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.4. Bekken- en heupletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd
- (ii) Aard, ernst en duur van het letsel en daaruit voortvloeiende symptomen;
- (iii) De benodigde medische interventie en behandeling;
- (iv) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
- (v) Weerslag op werk;
- (vi) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (viii) Psychische gevolgen;
- (ix) Prognose.

Het meest ernstige letsel aan het bekken en de heup kan even ingrijpend zijn als het amputeren van een been, waardoor een vergelijkbaar bedrag passend is.

(a) Ernstig bekken- en heupletsel

- (i) Omvangrijke breuk van het bekken, waarbij bijvoorbeeld sprake is van het uit de kom schieten van een gewricht in de onderrug en een gescheurde blaas. Het kan ook gaan om heupletsel met een spondylolisthesis (afgeschoven wervel) in een gewricht in de onderrug tot gevolg, dat ondraaglijke pijn geeft en een spondylodese nodig maakt. Er zullen substantiële blijvende beperkingen zijn, zoals door een complexe arthrodesse (het operatief vastzetten van een gewricht) die leidt tot het verlies van controle over de blaas- en darmfunctie, seksuele problemen of een misvorming van de heup waardoor gebruik van een beenbeugel noodzakelijk is. Er kunnen ook moeilijkheden zijn bij een natuurlijke bevalling. **€ 51.000 tot € 85.000**
- (ii) Letsel dat minder ernstig is dan in categorie (i). Bijzondere omstandigheden rechtvaardigen een **€ 40.000 tot € 51.000**

hoger bedrag dan bij de hieronder beschreven categorieën.

- (iii) Veel letsel valt binnen deze breedte. **€ 25.000 tot € 34.000**
Voorbeelden zijn:

- Een breuk van het acetabulum (de heupkom) die leidt tot degeneratieve veranderingen en instabiliteit in het been, waarvoor een osteotomie (standcorrectie) nodig is en in de toekomst waarschijnlijk een heupvervangende;
- Een breuk van een door artritis aangetast femur (dijbeen), of een breuk van de heup die een heupvervangende nodig maakt. Een breuk kan ook leiden tot een heupvervangende die slechts gedeeltelijk succesvol blijkt, wat het risico met zich brengt dat een extra operatie noodzakelijk is.

(b) Middelzwaar bekken- en heupletsel

- (i) Er is aanzienlijk letsel aan het bekken of de heup, maar er zijn geen grote blijvende beperkingen. Een eventueel risico voor de toekomst is niet groot. **€ 17.000 tot € 25.000**

- (ii) Letsel aan het bekken dat een natuurlijke geboorte belemmert en een keizersnede nodig maakt. Als de gelaedeerde geen kinderen heeft gehad, is een bedrag boven in de breedte passend. **€ 15.000 tot € 22.000**

(c) Gering bekken- en heupletsel

- (i) Binnen twee tot vijf jaar vindt herstel plaats. **€ 6.000 tot € 10.000**

- (ii) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats. **€ 3.000 tot € 6.000**

- (iii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 3.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.5. Amputatie van de arm

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Niveau van de amputatie;
- (iii) De mate waarin een prothese, indien aan de orde, de functie kan herstellen;
- (iv) Of de amputatie de dominante arm betreft;
- (v) De omvang en intensiteit van eventuele aanhoudende (fantom)pijn;
- (vi) Omvang, aard en duur van benodigde behandelingen, zoals operatie(s), fysiotherapie en medicatie;
- (vii) Cosmetische gevolgen;

- (viii) Weerslag op werk;
- (ix) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (x) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (xi) Weerslag op zelfstandigheid;
- (xii) Psychische gevolgen.

(a) Verlies van beide armen € 155.000 tot € 195.000

(b) Verlies van één arm

(i) Amputatie van de arm bij de schouder **Ten minste € 89.000**

(ii) Amputatie boven de elleboog **€ 71.000 tot € 85.000**

(iii) Amputatie onder de elleboog **€ 63.000 tot € 71.000**

5.6. Ander armletsel

(a) Ernstig armletsel

€ 63.000 tot € 85.000

Letsel dat geen amputatie omvat, maar wel zeer ernstig is, met vrijwel geen resterende functie van de arm.

(b) Armletsel dat leidt tot een blijvende en substantiële beperking

€ 25.000 tot € 39.000

Ernstige breuken van één of beide onderarmen. Er resteert een aanzienlijke, blijvende beperking (functioneel of cosmetisch).

(c) Minder ernstig armletsel

€ 10.000 tot € 24.000

Hoewel er aanzienlijke beperkingen zijn geweest, heeft er een aanzienlijk herstel plaatsgevonden of wordt dit verwacht.

(d) Gering armletsel

€ 2.500 tot € 10.000

Onder deze categorie vallen letsels zoals een eenvoudige breuk van de onderarm zonder risico op artritis, evenals gevallen waarin het letsel geen blijvende gevolgen heeft.

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.7. Elleboogletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Of het letsel de dominante arm betreft;
- (iii) De omvang en duur van de pijn en het leed;
- (iv) De omvang, aard en duur van de benodigde behandeling, zoals operatie(s),

- fysiotherapie en medicatie;
- (v) Cosmetische gevolgen, in dien aan de orde;
 - (vi) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
 - (vii) Weerslag op werk;
 - (viii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
 - (ix) Weerslag op het sociale leven en relaties;
 - (x) Weerslag op zelfstandigheid;
 - (xi) Psychische gevolgen.

(a) Ernstig elleboogletsel

€ 25.000 tot € 36.000

Letsel met blijvende gevolgen wat betreft functie en pijn.

Voorbeelden zijn:

Een ernstige breuk die leidt tot secundaire artritis;

Letsel door verbrijzeling met blijvende functionele beperkingen;

Aantasting van de elleboogzenuw met slechts gedeeltelijk herstel.

(b) Middelzwaar elleboogletsel

€ 10.000 tot € 21.000

Er is een beperking van de functie, maar deze is niet groot.

Er heeft geen zware operatie plaatsgevonden.

(c) Gering elleboogletsel

Het meeste elleboogletsel valt in deze categorie. Het letsel veroorzaakt geen blijvende gevolgen en leidt niet tot een blijvende functionele beperking. Voorbeelden zijn:

- Een eenvoudige breuk die zonder complicaties herstelt;
- Letsel aan weke delen dat leidt tot pijn;
- Een tenniselleboog van een beperkte ernst;
- Relatief geringe onregelmatige snijwonden.

- (i) Na twee jaar vindt herstel plaats; mogelijk houden hinderlijke symptomen aan en/of is een operatie nodig.

€ 4.000 tot € 7.500

- (ii) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats.

€ 3.000 tot € 4.000

- (iii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats.

€ 2.500 tot € 3.000

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.8. Polsletsel

(a) Ernstig polsletsel

Een volledig verlies van de functie van de pols, bijvoorbeeld als een arthrodese (het vastzetten van een gewricht) heeft plaatsgevonden.

€ 31.000 tot € 39.000

(b) Zwaar polsletsel

Er is een aanzienlijke, blijvende beperking, maar er resteert nog enige nuttige beweging.

€ 16.000 tot € 25.000

(c) Middelzwaar polsletsel

Minder ernstig letsel leidend tot enige, blijvende beperking, zoals aanhoudende pijn en/of stijfheid.

€ 8.000 tot € 16.000

(d) Gering polsletsel

Letsel dat niet resulteert in blijvende gevolgen of een blijvend verlies van functie, zoals een breuk van het spaakbeen, breuken waarbij de botdelen niet of minimaal zijn verschoven of letsel aan weke delen.

(i) Binnen twee tot vijf jaar vindt herstel plaats.

€ 5.000 tot € 8.000

(ii) Binnen zes maanden tot twee jaar vindt herstel plaats.

€ 2.500 tot € 5.000

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.9. Letsel aan hand, vinger en duim

Handletsel

(a) Volledig of effectief verlies van beide handen

Een bedrag aan de top van de bandbreedte is passend wanneer geen effectieve prothese kan worden gebruikt.

€ 91.000 tot € 130.000

(b) Zware beschadiging van beide handen

Er is een blijvende cosmetische beperking, en een aanzienlijk verlies van de functie van de handen.

€ 36.000 tot € 55.000

(c) Volledig of effectief verlies van één hand

Als de hand is verbrijzeld en daarna operatief is geamputeerd, of als alle vingers en het grootste gedeelte van de handpalm door een traumachirurg zijn geamputeerd. Een bedrag aan de bovenkant van de bandbreedte is passend als de beschadigde hand de dominante hand van de betrokkene was.

€ 63.000 tot € 71.000

(d) Amputatie van wijsvingers, middelvingers en/of ringvingers

€ 40.000 tot € 59.000

De hand heeft nog een slechts zeer beperkte functie, en voor zover enige grip resteert, is deze buitengewoon zwak.

(e) Zwaar handletsel

€ 19.000 tot € 40.000

Er blijft enige functionaliteit van de hand over, maar deze is aanzienlijk verminderd. Dit kan voorkomen bij situaties waarin meerdere vingers zijn geamputeerd en later opnieuw zijn vastgezet, waardoor de hand in een geklauwde positie verkeert, onhandig en visueel onaantrekkelijk is. Denk ook aan gevallen waarin enkele vingers en mogelijk een deel van de handpalm zijn geamputeerd, wat leidt tot een ernstige vermindering van grip en handigheid, evenals een aanzienlijke cosmetische misvorming.

(f) Ernstige breuken van vingers

Tot € 24.000

Binnen deze categorie kunnen vallen gedeeltelijke amputaties, die leiden tot misvorming, verminderde grip, functie en verstoorde gevoelswaarneming.

(g) Minder ernstig handletsel

€ 9.500 tot € 19.000

In deze categorie valt onder meer een verbrijzeling, resulterend in een aanzienlijke beperking van de functie van de hand. Er volgt geen operatie meer, of er is een beperking ondanks de operatie die al heeft plaatsgevonden.

(h) Middelzwaar handletsel

€ 3.500 tot € 8.500

Het kan gaan om verbrijzeling, diepe wonden, letsel aan weke delen en diepe snijwonden. Een bedrag aan de bovenkant van de bandbreedte is passend als een operatieve behandeling niet succesvol is geweest en een blijvende beperking resteert.

Vingerletsel

(i) Gedeeltelijk of volledig verlies wijsvinger

€ 7.500 tot € 17.000

In deze bandbreedte valt ook misvorming van de wijsvinger en een aantasting van de grip of handigheid.

(j) Ander letsel aan of breuk van wijsvinger

€ 2.500 tot € 7.500

Een eventuele breuk is snel hersteld, maar de grip is blijvend aangetast, er is pijn bij intensief gebruik en het is waarschijnlijk is dat zich op termijn artrose zal voordoen.

(k) Gedeeltelijk of volledig verlies van ring- of middelvinger

€ 5.000 tot € 15.000

Deze categorie omvat ook gevallen van letsel die leiden tot misvorming en vermindering van grip of behendigheid.

(l) Ander letsel aan of breuk van ring- of middelvinger € 2.500 tot € 6.000

Een eventuele breuk is snel hersteld, maar de grip is blijvend aangetast, er is pijn bij intensief gebruik en het is waarschijnlijk dat zich op termijn artrose zal voordoen.

(m) Gedeeltelijk of volledig verlies van pink € 5.000 tot € 13.000

(n) Ander letsel aan of breuk van de pink € 2.500 tot € 3.500

Een eventuele breuk is snel hersteld, maar de grip is blijvend aangetast, er is pijn bij intensief gebruik en het is waarschijnlijk dat zich op termijn artrose zal voordoen.

Duimletsel

(o) Volledig en gedeeltelijk verlies van de duim € 13.000 tot € 36.000

Hieronder valt het geval waarin de duim na een trauma weer is vastgezet, maar daarna zo goed als geen functie meer heeft en misvormd is.

(p) Ernstig duimletsel € 8.000 tot € 11.000

Het kan gaan zenuwbeschadiging of een breuk waarvoor ijzeren draden moeten worden geplaatst. Dit zorgt ervoor dat de duim koud en zeer gevoelig is, en de grip aanzienlijk is aangetast en een verminderde handigheid.

(q) Middelzwaar duimletsel € 6.500 tot € 8.000

Binnen deze bandbreedte kan het gaan om letsel waarbij een arthrodese van het interphalangeale gewricht (het vastzetten van het gewricht dicht bij de punt van de duim) noodzakelijk is of waarbij pezen of zenuwen beschadigd zijn. Dergelijk letsel veroorzaakt enige aantasting van de gevoelswaarneming en functie, evenals een cosmetische misvorming.

Overig

(r) Gering letsel aan de hand, vinger of duim Tot € 3.000

Deze categorie omvat ook gevoeligheid en een reactie op kou nadat herstel heeft plaatsgevonden.

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.10. Amputatie van het been

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Of de amputatie beneden of boven de knie is;
- (iii) De mate waarin een prothese de functie kan herstellen;
- (iv) De omvang en intensiteit van eventuele aanhoudende pijn, waaronder fantoompijn;
- (v) De weerslag op de zelfstandigheid;
- (vi) Eventuele neveneffecten van de amputatie, zoals rugpijn en/of het risico op toekomstige degeneratieve veranderingen in de heupen en wervelkolom;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (ix) Weerslag op werk;
- (x) Psychische gevolgen.

(a) Verlies van beide benen	€ 155.000 tot € 185.000
(b) Amputatie van beide benen beneden de knie	€ 130.000 tot € 175.000
(c) Amputatie van één been boven de knie	€ 68.000 tot € 89.000
(d) Amputatie van één been beneden de knie	€ 64.000 tot € 86.000

5.11. Ander beenletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Littekenvorming;
- (iii) Aard, ernst en duur van de pijn;
- (iv) Aard, omvang en duur van benodigde behandelingen, waaronder operatief ingrijpen, fysiotherapie en medicatie;
- (v) Aanwezigheid van of het risico op degeneratieve veranderingen;
- (vi) Beperking van beweging of instabiliteit in het gewricht;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (ix) Weerslag op werk;
- (x) Psychische gevolgen;
- (xi) Prognose.

(a) Ernstig beenletsel

(i) Het meest ernstige letsel waarbij geen sprake is van amputatie.
Dit letsel kan zo ernstig zijn dat een vergelijkbaar bedrag passend is als in geval van een amputatie. Dit	€ 63.000 tot € 88.000

- kan zich voordoen bij een degloving ('afstropping') van het been, waarbij het been zeer duidelijk korter is, of als breuken niet zijn hersteld en een omvangrijke bottransplantatie heeft plaatsgevonden.
- (ii) **Zeer ernstig** **€ 36.000 tot € 57.000**
Letsel dat resulteert in blijvende mobiliteitsproblemen, waardoor de betrokkene voor de rest van zijn leven afhankelijk is van een kruk of andere hulpmiddelen, valt binnen deze categorie. Denk ook aan meerdere breuken die langdurige herstelperiodes en ingrijpende behandelingen vereisen, met ernstige misvormingen en beperkingen in beweging als gevolg. Tevens kan het gaan om artritis in een gewricht, waarvoor waarschijnlijk verdere operaties nodig zijn.
- (iii) **Ernstig** **€ 25.000 tot € 36.000**
Binnen deze categorie gaat het doorgaans om een combinatie van de volgende omstandigheden: ernstige open botbreuken en letsels aan de gewrichten of ligamenten die leiden tot instabiliteit, voortdurende behandelingen en een lange periode waarin het been niet mag worden belast. Daarnaast kunnen er aanzienlijke littekens zijn en is het vrijwel zeker dat artritis zal ontstaan. Het vermogen om te lopen zal vaak ernstig beperkt zijn.
- (iii) **Middelzwaar** **€ 18.000 tot € 25.000**
Deze bandbreedte omvat gecompliceerde of meervoudige breuken of ernstig letsel door verbrijzeling, doorgaans aan één ledemaat.
- (iv) **Minder ernstig beenletsel – breuken waarvan de gelaedeerde niet volledig herstelt, of ernstig letsel aan weke delen** **€ 12.000 tot € 18.000**
In het geval van een breuk aan het been is een redelijk herstel bereikt, maar kan de gelaedeerde nog wel te maken hebben met een metalen implantaat, mank lopen, aangetaste mobiliteit en/of verlies van gevoelswaarneming. Binnen deze categorie valt ook ernstig letsel aan weke delen van één of beide benen dat een aanzienlijke cosmetische impact heeft, en leidt tot een functionele beperking en/of enige zenuwschade in de onderste ledematen.
- (b) Gering beenletsel**
- (i) **Eenvoudige breuk van het dijbeen zonder beschadiging van gewrichtsoppervlakken.** **€ 6.000 tot € 9.000**

- (ii) Eenvoudige breuk van het tibia (scheenbeen) of fibula (kuitbeen), of letsel aan weke delen. **€ 3.500 tot € 7.500**

Boven in de bandbreedte gaat het om eenvoudige breuken waarbij geringe symptomen aanhouden en/of een beperking van de beweging resteert.

- (iii) In deze categorie valt een grote verscheidenheid aan letsels aan weke delen, spierscheuringen, (onregelmatige) snijwonden, blauwe plekken of kneuzingen waarvan de gelaedeerde (nagenoeg) volledig is hersteld. Een eventuele resterende (cosmetische) beperking is gering. **€ 1.500 tot € 3.500**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.12. Knieletsel

Voor de omvang van het smartengeld zijn dezelfde factoren relevant als genoemd bij 'ander beenletsel' (paragraaf 5.11).

(a) Ernstig knieletsel

- (i) Ernstig knieletsel waarbij er een verstoring is van het gewricht, zich artrose voordoet en er een grote beschadiging is van de ligamenten. Langdurige behandeling is nodig en de pijn en het verlies van functie zijn aanzienlijk. Er heeft een operatie ter vervanging van (een gedeelte van) het gewricht of een arthrodese (operatief vastzetten van het gewricht) plaatsgevonden, of deze gaat plaatsvinden. **€ 45.000 tot € 63.000**
- (ii) Een beenbreuk die zich uitstrekt tot het kniegewricht, en leidt tot continue, blijvende pijn die de beweging beperkt of de behendigheid aantast, en die de gelaedeerde kwetsbaar maakt voor artrose. Er is een risico dat een operatie om (een gedeelte van) het gewricht te vervangen of een arthrodese (operatief vastzetten van het gewricht) nodig is. **€ 34.000 tot € 45.000**
- (iii) Minder ernstig knieletsel dan onder (a) (ii) en/of letsel dat leidt tot een minder ernstige beperking. Er kunnen aanhoudende symptomen zijn zoals pijn en ongemak, een beperking van de beweging of instabiliteit, of misvorming met het risico op degeneratieve veranderingen. Op de lange termijn kan een operatie noodzakelijk zijn vanwege een beschadiging van de **€ 17.000 tot € 28.000**

knieschijf, beschadiging van de gewrichtsband of meniscus, of spieratrofie.

(b) Middelzwaar knieletsel

Het uit de kom schieten van het gewricht, een gescheurd kraakbeen of een gescheurde meniscus, leidend tot geringe instabiliteit, spieratrofie, zwakte of een andere milde toekomstige beperking.

€ 7.500 tot € 17.000

(c) Gering knieletsel

Letsel vergelijkbaar met bovenstaande categorie middelzwaar knieletsel, maar minder ernstig. Onregelmatige snijwonden, verdraaiingen of blauwe plekken kunnen binnen deze categorie vallen.

(i) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats.

€ 3.000 tot € 6.000

(ii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats.

€ 2.500 tot € 3.000

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.13. Enkelletsel

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Aard, ernst en duur van de pijn;
- (iii) Aard, omvang en duur van benodigde behandelingen, waaronder operatief ingrijpen, fysiotherapie en medicatie;
- (iv) Littekenvorming;
- (v) Aanwezigheid van of risico op degeneratieve veranderingen;
- (vi) Beperking van beweging of instabiliteit in het gewricht;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op het sociale leven en relaties;
- (ix) Weerslag op werk;
- (x) Prognose.

(a) Zeer ernstig enkelletsel

€ 33.000 tot € 45.000

Letsel dat binnen deze categorie valt, doet zich niet vaak voor. Het omvat een drievoudige breuk van de enkel in combinatie met omvangrijk letsel aan weke delen, dat resulteert in een misvorming en een risico dat bij eventueel toekomstig letsel aan het been een amputatie beneden de knie noodzakelijk is. Ook enkelbreuken die leiden tot ernstige gewrichtsdegeneratie, waardoor een arthrodesse

(operatief vastzetten van het gewricht) noodzakelijk is, vallen in deze categorie.

(b) Ernstig enkelletsel

Er is een langdurige behandeling nodig, of er zijn pinnen en platen geplaatst waarna een aanzienlijke beperking resteert die bestaat uit instabiliteit van de enkel en een zeer beperkt vermogen om te lopen.

€ 20.000 tot € 33.000

(c) Middelzwaar enkelletsel

Letsel zoals botbreuken, scheuringen van ligamenten met minder ernstige beperkingen tot gevolg, zoals moeilijkheden om op een ongelijke ondergrond te lopen en bij traplopen, irritatie door metalen platen en resterende littekens. Er kan ook een risico op artrose bestaan.

€ 9.000 tot € 17.000

(d) Gering letsel enkelletsel

Deze categorie omvat minder ernstige, kleinere botbreuken of breuken waarbij de botdelen niet zijn verplaatst, evenals verstuikingen en letsel aan de gewrichtsbanden.

(i) Binnen twee tot vijf jaar vindt herstel plaats.

€ 6.000 tot € 9.000

(ii) Binnen zes maanden tot twee jaar vindt herstel plaats.

€ 3.000 tot € 6.000

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.14. Achillespees

(a) Meest zware letsel

Hieronder valt het doorsnijden van de achillespees en de musculus peroneus longus. Dit leidt tot kramp, zwelling en een beperkte beweging van de enkel. Het is niet langer mogelijk om een actieve sport te beoefenen.

Rond € 25.000

(b) Zwaar

Het volledig afscheuren van de achillespees is succesvol hersteld, maar is er een resterende zwakte en een beperking van de beweging van de enkel. De gelaedeerde loopt mank en er resteren littekens. Verdere verbetering is onwaarschijnlijk.

€ 16.000 tot € 20.000

(c) Middelzwaar

Er is sprake van een gedeeltelijke scheuring of aanzienlijk letsel aan de achillespees. Er is aanzienlijk herstel bereikt, maar er kunnen nog steeds milde symptomen en functionele beperkingen aanwezig zijn.

€ 8.000 tot € 14.000

(d) Gering

Een verzwikking van de enkel, met enige beschadiging van de achillespees en een onzeker gevoel over de mate van steun van de enkel tot gevolg.

(i) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats. **€ 3.000 tot € 6.000**

(ii) Binnen zes maanden en één jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 3.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.15. Voetletsel

(a) Zeer ernstig voetletsel

€ 55.000 tot € 71.000

Er is sprake van permanente en ernstige pijn, of er is er een zeer ernstige blijvende beperking. Voorbeelden zijn een traumatische amputatie van de voorvoet terwijl er een groot risico was dat een volledige amputatie nodig zou zijn of het verlies van een substantieel gedeelte van de hiel, waardoor de mobiliteit ernstig is beperkt.

(b) Ernstig voetletsel

€ 27.000 tot € 46.000

Breuken van beide hielen of voeten die de mobiliteit substantieel beperken of leiden tot aanzienlijke, blijvende pijn of ongewoon ernstig letsel aan één voet. Denk aan letsel dat leidt tot ernstige degloving ('afstroping'), uitgebreid operatief ingrijpen, het vastzetten van gewrichten in de hiel, osteoporose, ulceratie of andere beperkingen die ervoor zorgen dat de gelaedeerde geen reguliere schoenen kan dragen. Deze bandbreedte is ook van toepassing in het geval van een klapvoet die wordt gecorrigeerd door een brace.

(c) Zwaar voetletsel

€ 16.000 tot € 25.000

Letsel dat minder ernstig is dan de categorie 'ernstig voetletsel' (b), maar wel leidt tot aanhoudende pijn vanwege traumatische artritis of een risico op artritis, langdurige behandeling, met het risico dat een operatie nodig zal zijn om gewrichten vast te zetten.

(d) Middelzwaar voetletsel

€ 9.000 tot € 16.000

Breuken van het middenvoetsbeentje waarbij de botstukken zijn verplaatst, met een blijvende misvorming en aanhoudende symptomen tot gevolg. Er kan een risico op artrose zijn op de lange termijn en/of een risico dat een operatie nodig zal zijn.

(e) Gering voetletsel

Tot € 9.000

Eenvoudige breuken van de middenvoetsbeentjes, gescheurde ligamenten, steekwonden en dergelijke.

Als er aanhoudende symptomen zijn zoals mank lopen of (scherpe) pijn, is een bedrag tussen € 4.500 en € 9.000 passend.

(i) Binnen twee tot vijf jaar vindt herstel plaats. **€ 6.000 tot € 9.000**

(ii) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats. **€ 3.000 tot € 6.000**

(iii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats. **€ 2.500 tot € 3.000**

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

5.16. Letsel aan tenen

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Weerslag op de functie van de voet;
- (iii) In het geval van een amputatie: het aantal tenen dat is geamputeerd;
- (iv) Aard, omvang en duur van benodigde behandelingen, waaronder operatief ingrijpen, fysiotherapie en medicatie;
- (v) Aard, ernst en duur van de pijn;
- (vi) Aanwezigheid van of risico op artrose of beperking van beweging;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op werk;
- (ix) Weerslag op mobiliteit en evenwicht;
- (x) Prognose.

(a) Amputatie van alle tenen aan één voet **€ 24.000 tot € 36.000**

(b) Amputatie van de grote teen **Rond € 20.000**

(c) Ernstig teenletsel **€ 9.000 tot € 14.000**

Deze categorie ziet op ernstig letsel door verbrijzeling of ander letsel dat leidt tot aanzienlijke, blijvende symptomen. Hieronder valt ook een (gedeeltelijke) amputatie van één of twee tenen (andere tenen dan de grote teen).

(d) Zwaar teenletsel **€ 6.000 tot € 9.000**

Dit gaat om ernstig letsel aan de grote teen, breuken door verbrijzeling, of meerdere breuken van twee of meer tenen. Er is enige blijvende beperking en aanhoudend(e) ongemak, pijn en gevoeligheid.

(e) Gering teenletsel

Dit gaat om relatief eenvoudige breuken of verbrijzelingsletsel, of onregelmatige snijwonden aan één of meer tenen.

Tot € 6.000

(i) Binnen één tot twee jaar vindt herstel plaats.

€ 3.500 tot € 5.000

(ii) Binnen zes maanden tot één jaar vindt herstel plaats.

€ 2.500 tot € 3.500

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

6. Dodelijke verwondingen

Bij smartengeld wegens dodelijke verwondingen gaat het niet alleen om een waardering van de ernst van het letsel, maar ook om het leed vanwege de (te verwachten) dood die relatief snel intreedt (of naar verwachting zal intreden) ten gevolge van de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis. Waar de relatieve waardering van de ernst van verschillende letsels een zeker universeel karakter lijkt te hebben, blijkt de benadering ten aanzien van smartengeld in deze categorie sterk te verschillen per rechtsstelsel: de Engelse, Ierse respectievelijk Noord-Ierse versie van de Guidelines vertonen zeer sterke overeenkomsten ten aanzien van vrijwel alle letselcategorieën, maar hanteren juist ten aanzien van dodelijke verwondingen elk een andere benadering.²⁹ Daarom wordt voor deze categorie een benadering voorgesteld die, hoewel gebaseerd op een relatief beperkt aantal uitspraken, het meest lijkt aan te sluiten bij de Nederlandse situatie.

6.1. Algemene toelichting

Door een ongeval of misdrijf veroorzaakt letsel kan leiden tot het overlijden van het slachtoffer. Soms is diegene 'op slag dood'. In dat geval bestaat geen eigen aanspraak op smartengeld van de overledene: het verlies van het leven als zodanig geeft voor de benadeelde (overledene) immers geen aanspraak op schadevergoeding. Soms gaat het om overlijden relatief snel na de aansprakelijkheidscheppende gebeurtenis (bijvoorbeeld binnen enkele uren of dagen), soms duurt dat langer en kan het gaan om een periode van enkele jaren, bijvoorbeeld als het gaat om een dodelijke ziekte (of juist om de gemiste diagnose daarvan door een arts).

Dit hoofdstuk ziet op gevallen waarin het overlijden voortvloeit uit en relatief kort volgt op de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis. Als de benadeelde overlijdt door een oorzaak die niet in verband staat met deze gebeurtenis, vormt de categorie met betrekking tot het onderliggende letsel het eerste aanknopingspunt. Bij het bepalen van de omvang van het smartengeld kan dan betekenis toekomen aan de kortere duur van het lijden.

In geval van overlijden als gevolg van de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis is relevant of het slachtoffer zelf bij leven aanspraak maakte op vergoeding van ander nadeel dan vermogensschade. Volgens het bepaalde in art 6:95 lid 2 BW is voor overgang onder algemene titel immers vereist dat de gerechtigde aan de wederpartij heeft medegedeeld op de vergoeding aanspraak te maken. Het recht op smartengeld heeft volgens de wetgever namelijk 'een hoogstpersoonlijk karakter', reden waarom het geld zo veel mogelijk aan de benadeelde zelf moet kunnen beslissen of hij al dan niet aanspraak wil

²⁹ Waar in de Engelse versie de smartengeldbedragen relatief laag lijken te liggen (omgerekend volgens de algemeen toegepaste rekenfactor kan het smartengeld oplopen tot ongeveer € 15.000) en vrij specifieke subcategorieën worden gehanteerd, gaat de Ierse versie juist uit van één algemene categorie en loopt de bandbreedte op tot de 'top' van de in de Guidelines genoemde bedragen.

maken op smartengeld en dat deze daarom aan hemzelf ten goede moet komen.³⁰ Komt de gelaedeerde na zeer korte tijd te overlijden, staat dit mededelingsvereiste er veelal aan in de weg dat deze zijn aanspraak op vergoeding van ander nadeel kan effectueren.³¹ Dat biedt een verklaring waarom het aantal uitspraken waarin smartengeld wordt toegewezen wegens dodelijke verwonding zeer beperkt is.

De vaststelling van de omvang van het smartengeld bij dodelijke verwondingen is bovendien ingewikkeld, omdat twee belangrijke begrotingsfactoren in tegengestelde richting lijken te wijzen: enerzijds de omvang of intensiteit van het veroorzaakte leed en anderzijds de duur van het lijden. Dat het leed zich gedurende een relatief korte periode voordoet, kan wijzen in de richting van een lager bedrag: de gelaedeerde hoeft de gevolgen van het letsel immers minder lang te dragen. Daartegenover staat dat het letsel zo ernstig is dat het dodelijk is en het leed bovendien ook het vooruitzicht van de naderende dood kan omvatten, wat juist kan wijzen in de richting van een hoog bedrag.³² In de literatuur is in dit licht bepleit dat bij dodelijke verwondingen weliswaar een aanzienlijk bedrag billijk zou zijn, maar niet per definitie een 'topbedrag'.³³

Ondanks het zeer beperkte aantal rechterlijke uitspraken in Nederland lijkt duidelijk dat de 'top' van de bedragen die in Nederland binnen deze categorie worden toegewezen ligt rond € 190.000.³⁴ Voor dodelijke verwondingen wordt (vooralsnog) volstaan met dit enkele oriëntatiepunt. Dat betekent dat in het concrete geval een (aanmerkelijk) lager bedrag passend kan zijn, afhankelijk van een weging van onder meer de bij de categorie vermelde factoren.

6.2. Relevante factoren en bandbreedte

Deze categorie omvat gevallen van een gemiste diagnose van kanker, en terminale ziekten die de benadeelde op het werk heeft opgelopen. Naast de compensatie voor het verlies van levensjaren, dienen ook de pijn en het leed ten gevolge van het letsel te worden gecompenseerd.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Bekorting van de levensverwachting;

³⁰ TM, Parl. Gesch. BW Boek 6, p. 378.

³¹ In enkele gevallen heeft de strafrechter geoordeeld dat een beroep op art. 6:95 lid 2 BW naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is. Zie bijv. Rechtbank Midden-Nederland 20 maart 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:1046 (*Tramaanslag Utrecht*); Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 14 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:1866 (*Mallorca*).

³² Zie in dit verband ook Hoge Raad 8 juli 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0665, NJ 1992/174 (AMC/O), r.o. 3.3: onder het verdriet is ook begrepen het verdriet dat het slachtoffer heeft doordat als gevolg van de gebeurtenis zijn levensverwachting is bekort.

³³ Lindenbergh 2023, par. 11.3.3.3.

³⁴ Rechtbank Midden-Nederland 19 januari 2022, ECLI:NL:RBMNE:2022:106, JA 2022/52; Rechtbank Overijssel 23 februari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:944, JA 2015/68 m.nt. M.S.E. van Beurden; Gerechtshof Den Haag 22 oktober 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2753, JA 2020/4 m.nt. Y. Bosschaart; Rechtbank Rotterdam 17 mei 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:4911.

- (iii) Aard, omvang en duur van de behandeling, zoals operatief ingrijpen, chemotherapie, bestraling of (andere) medicatie;
- (iv) Weerslag op werk;
- (v) Weerslag op de levenskwaliteit, waaronder het sociale leven en relaties;
- (vi) Psychische gevolgen.

Ieder geval vergt een zorgvuldige afweging van alle omstandigheden van het geval. In de buurt van het hier genoemde bedrag liggen gevallen waarin de gelaedeerde ernstige pijn en leed ondervindt door het letsel en de daarvoor benodigde behandeling. De benadeelde moet leven met het vooruitzicht op het verlies van kinderen en partner, en heeft een substantieel beperkte levensverwachting. Een trauma zoals ernstige brandwonden met beschadiging van de longen, dat leidt tot ondraaglijke pijn gedurende een aanzienlijke periode leidt tot een hoog bedrag. Een lager bedrag is passend als de gelaedeerde geen inzicht heeft in het verlies, beperkt pijn en leed ervaart of als de bekorting in de levensverwachting beperkt is.

Tot € 190.000

Voor dodelijke asbestziekten (mesothelioom, ernstige asbestose), ten aanzien waarvan in de praktijk pleegt te worden teruggevallen op vaste normbedragen, zie par. 4.4.3.

7. Werkgerelateerde aandoeningen aan ledematen

7.1. Vibratie witte vinger- en/of hand-armvibratiesyndroom

Het Vibratie witte vinger- (VWF) en/of hand-armvibratiesyndroom (HAVS), dat wordt veroorzaakt door blootstelling aan trillingen, is een langzaam progressieve aandoening. De ontwikkeling en ernst ervan worden beïnvloed door de mate van blootstelling, in het bijzonder de kracht, frequentie, duur en overdracht van de trillingen. De symptomen zijn vergelijkbaar met de ziekte van Raynaud.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) De leeftijd bij het intreden van de eerste symptomen;
- (ii) Of één of beide handen zijn aangetast, en als het één hand betreft of dit de dominante hand van de gelaedeerde is;
- (iii) Het aantal vingers dat is aangetast;
- (iv) De mate waarin de handigheid wordt beperkt en/of de kracht van de grip is aangetast;
- (v) De frequentie en duur van pijnlijke aanvallen;
- (vi) De weerslag op werk;
- (vii) De weerslag op het sociale leven en relaties.

(a) Meest zware letsel

€ 21.000 tot € 25.000

Aanhoudende, bilaterale (aan beide handen) symptomen die het dagelijks leven aanzienlijk verstoren.

(b) Zwaar

€ 11.000 tot € 21.000

Aanhoudende symptomen aan één hand die het dagelijks leven aanzienlijk verstoren.

(c) Middelzwaar

€ 5.500 tot € 11.000

Er zijn aanhoudende symptomen, maar deze doen zich onderbroken of vooral bij koud weer voor.

(d) Gering

€ 2.000 tot € 5.500

Af en toe doen zich symptomen voor in enkele vingers. Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

7.2. Andere aandoeningen aan bovenste ledematen

Dit gedeelte ziet op een verscheidenheid aan letsels aan de bovenste ledematen, in de vorm van de volgende aandoeningen:

- (a) Tenosynovitis (ontsteking van de peesschede die met rust veelal snel herstelt)
- (b) De Quervain tenosynovitis

- (c) Tenosynovitis stenosans ('trigger finger')
- (d) Carpaal tunnel syndroom
- (e) Epicondylitis (tenniselleboog, golferselleboog)

Onderstaande bandbreedtes zijn van toepassing op al deze aandoeningen.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Of de aandoening beide handen treft of eenzijdig is, en of het in het laatste geval de dominante hand betreft;
- (ii) De ernst en duur van de pijn en andere symptomen, zoals zwellingen en ontstekingen;
- (iii) Weerslag op werk;
- (iv) Of een terugkeer van symptomen kan worden voorkomen;
- (v) Aard, omvang en duur van behandeling die heeft plaatsgevonden;
- (vi) Leeftijd;
- (vii) Prognose.

(a) Een aanhoudende beperking waarbij een operatie heeft plaatsgevonden	€ 10.000 tot € 20.000
(b) Voortdurende, maar wisselende symptomen	€ 6.000 tot € 10.000
(c) Symptomen die binnen één jaar herstellen	€ 3.000 tot € 6.000
(d) Symptomen die langer dan zes maanden aanhouden, maar binnen één jaar herstellen.	€ 2.500 tot € 3.500

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

8. Chronische pijn

Dit hoofdstuk behandelt een verscheidenheid aan aandoeningen, die globaal omschreven kunnen worden als 'pijnstoornissen'. Hieronder vallen fibromyalgie, chronisch pijn syndroom, chronisch vermoeidheidssyndroom/myalgische encefalomyelitis (ME/CVS), conversiestoornissen en somatisch-symptoomstoornissen. Veel van deze aandoeningen worden gekenmerkt door subjectieve pijn, waarbij er geen of geen evenredige biologische basis is. Gevallen van kortdurende pijnstoornissen vallen buiten de hier gesuggereerde bandbreedtes en vergen een afzonderlijke beoordeling.

Met uitzondering van gevallen waarin sprake is van een Complex regionaal pijnsyndroom (CRPS), is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende klinische aandoeningen. De bedragen reflecteren de impact, ernst en prognose van de aandoening. Als de aandoening primair één onderdeel van het menselijk lichaam aantast, kan het behulpzaam zijn ook het daarvoor relevante hoofdstuk te raadplegen. In dergelijke gevallen is veelal sprake van overlappend geestelijk letsel.

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De mate van ervaren pijn;
- (iii) Of de aandoening is beperkt tot één lichaamsdeel;
- (iv) Aard, omvang en duur van alle behandelingen, waaronder benodigde medicatie om de pijn te beheersen
- (v) De algehele impact van de symptomen (die vermoeidheid, gerelateerde beperkingen van cognitieve functies, spierzwakte, hoofdpijn en andere fluctuerende symptomen kunnen omvatten) op:
 - mobiliteit,
 - het vermogen te functioneren in het dagelijks leven,
 - werk,
 - zelfstandigheid,
 - sociaal leven en relaties;
- (vi) Of er een afzonderlijk te identificeren psychische aandoening is, en de impact daarvan op de gepercipieerde pijn;
- (vii) Prognose.

8.1. Complex Regionaal Pijn Syndroom (CRPS)

Het Complex Regionaal Pijn Syndroom (CRPS) wordt gekenmerkt door intense, brandende pijn die bewegen of een aanraking van het aangetaste ledemaat ondraaglijk kan maken.

(a) Ernstige CRPS

De prognose is slecht. De gelaedeerde is ernstig beperkt in de mogelijkheden om te werken, of is daar niet toe in staat.

€ 34.000 tot € 55.000

Er is behoorlijk wat ondersteuning nodig. Naast de aandoening kunnen er psychische problemen zijn. Een bedrag boven in de bandbreedte kan passend zijn als de symptomen zich hebben verspreid naar andere ledematen.

(b) Middelzware CRPS

€ 18.000 tot € 34.000

Een bedrag aan de bovenkant van de bandbreedte is passend als de gelaedeerde lange tijd aanzienlijke pijn heeft gehad, maar de prognose is dat er enige verbetering zal optreden en de gelaedeerde weer zal kunnen werken – zij het niet noodzakelijkerwijs voltijds – en slechts beperkte zorg nodig zal hebben. Een bedrag onder in de bandbreedte is passend als de symptomen enkele jaren hebben aangehouden, maar meer variëren in intensiteit. In deze gevallen kan medicatie de symptomen beperken en/of is de prognose aanmerkelijk beter, hoewel niet noodzakelijkerwijs een volledig herstel wordt verwacht. De gelaedeerde kan het werk weer hebben hervat. Voor zover er een zorgbehoefte is, zal deze in de toekomst minimaal zijn.

8.2. Andere pijnsyndromen

(a) Ernstig

€ 27.000 tot € 41.000

Ondanks behandeling houden aanzienlijke symptomen aan en is de verwachting dat deze in de toekomst blijven voortduren. Dit heeft een negatieve invloed op de mogelijkheden om te werken, daarnaast is enige mate van zorg/ondersteuning nodig. De meeste gevallen van fibromyalgie met zware aanhoudende symptomen vallen binnen deze bandbreedte.

(b) Middelzwaar

€ 14.000 tot € 25.000

Aan de bovenkant van de bandbreedte houden de symptomen aan, maar in een mindere mate dan bij de categorie "ernstig" (a) en met een minder grote weerslag op het vermogen om te werken en in het dagelijks leven te functioneren. Een bedrag onder in de bandbreedte is passend als symptomen een aantal jaar hebben aangehouden, maar daarna een (nagenoeg) volledig herstel is bereikt of dit wordt verwacht.

9. Gezichtsletsel

9.1. Schedelbeschadiging

(a) Le Fort-breuken van botten aan de voorzijde van het gezicht	€ 15.000 tot € 24.000
(b) Meerdere breuken van botten in het gezicht
Er is enige misvorming die blijvend is.	€ 9.500 tot € 16.000
(c) Breuken van de neus of voorkant van het hoofd gerelateerd aan de neus	
(i) Deze categorie omvat gevallen van zware of meervoudige breuken, waarin sprake kan zijn van noodzaak van meerdere operaties, blijvende aantasting van luchtwegen, moeilijkheden met ademen, blijvende beschadiging van de zenuwen of traankanalen en/of een misvorming in het gezicht.	€ 7.000 tot € 15.000
(ii) Een breuk waarbij de botdelen zijn verschoven. Na een operatie wordt een volledig herstel bereikt.	€ 2.500 tot € 3.500
(iii) Een breuk waarbij de botdelen zijn verschoven. Manipulatie volstaat voor herstel. Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.	€ 1.500 tot € 2.000
(iv) Een eenvoudige breuk, waarbij de botdelen niet zijn verschoven. Er wordt een volledig herstel bereikt. Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.	€ 1.000 tot € 1.500
(d) Breuken van jukbeenderen	
(i) Zware breuken waarvoor een operatieve behandeling nodig is. Er zijn blijvende gevolgen zoals paresthesie (een stoornis in de gevoelswaarneming) in de wangen of lippen, of enige misvorming.	€ 6.500 tot € 10.000
(ii) Eenvoudige breuken van de jukbeenderen waarbij enige reconstructieve chirurgie nodig is. Er wordt een volledig herstel bereikt en er zijn geen of minimale cosmetische gevolgen.	€ 3.000 tot € 4.000

(e) Breuken van de kaak

(i) Zeer zware, meervoudige breuken, gevolgd door een langdurige behandeling. Er zijn blijvende gevolgen, zoals ernstige pijn, beperkingen bij het eten, paresthesie (een stoornis in de gevoelswaarneming) en/of een risico op artritis in de gewrichten.	€ 20.000 tot € 30.000
(ii) Zware breuk met blijvende gevolgen, zoals moeilijkheden om de mond te openen of bij het eten, of paresthesie (een stoornis in de gevoelswaarneming) rond de kaak.	€ 12.000 tot € 20.000
(iii) Een eenvoudige breuk waarvoor immobilisatie van de kaak nodig is, maar die volledig herstelt.	€ 4.000 tot € 5.500

(f) Beschadiging van tanden

Doorgaans heeft een reeks behandelingen plaatsgevonden. De hoogte van het bedrag hangt vooral af van de duur daarvan en het veroorzaakte ongemak, zoals problemen met eten.

Aanzienlijke, chronische pijn (zoals bij een onbehandeld abces) die zich uitstrekt over een aantal jaren, waarbij de algehele conditie van de tanden aanzienlijk achteruitgaat.	Tot € 25.000
(i) Verlies of zware beschadiging van meerdere voortanden	€ 5.500 tot € 7.500
(ii) Verlies of zware beschadiging van twee voortanden.	€ 3.000 tot € 5.000
(iii) Verlies of ernstige beschadiging van één voortand.	€ 1.500 tot € 2.500
(iv) Verlies of beschadiging van achterste tanden/kiezen; bedrag per tand.	€ 500 tot € 1.000

9.2. Misvorming van het gezicht

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) De aard van het onderliggende letsel dat heeft geleid tot misvorming van het gezicht;
- (iii) De aard, omvang en duur van de behandeling;
- (iv) De aard en omvang van resterende littekens of misvorming;
- (v) Weerslag op werk;
- (vi) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (vii) Weerslag op het sociaal leven en relaties;
- (viii) Psychische gevolgen.

(a) Zeer ernstige littekenvorming

In geval van een relatief jonge gelaedeerde (tieners tot en met begin 30) bij wie zich een zeer ernstige misvorming en een ernstige psychische reactie voordoet.

€ 31.000 tot € 63.000

(b) Ernstige littekenvorming

Er is een substantiële misvorming, en een aanzienlijke psychische reactie.

€ 12.000 tot € 31.000

(c) Aanzienlijke littekenvorming

De ergste gevolgen (zullen) worden verminderd door plastische chirurgie. Daarna resteert enige cosmetische beperking. De psychische reactie is niet (langer) groot. Het kan gaan om littekens die zichtbaar zijn op gespreksafstand.

€ 6.000 tot € 12.000

(d) Beperkte littekenvorming

Het kan gaan om één litteken of meerdere kleine littekens die het uiterlijk in enige mate, maar niet duidelijk aantast(en). De reactie van de gelaedeerde is niet groter dan die van een gemiddeld gevoelig persoon. Als sprake is van één litteken (zonder dat hyperpigmentatie optreedt of een keloid-litteken ontstaat) dat kan worden verborgen of gecamoufleerd en geen grote ontsiering vormt, komt een bedrag onder in de bandbreedte in beeld.

€ 2.500 tot € 6.000

(e) Zeer beperkte littekenvorming

In deze gevallen is het gevolg gering.

€ 1.000 tot € 2.500

10. Littekens aan andere delen van het lichaam

Veel van de fysieke letsels zoals hiervoor beschreven, omvatten reeds het element van misvorming. In sommige gevallen is de misvorming de belangrijkste factor voor de omvang van het smartengeld. Als de littekens niet zichtbaar zijn of niet het gezicht betreffen, zal het bedrag doorgaans lager zijn dan wanneer de littekens in het gezicht of anderszins zichtbaar zijn.

Een aantal gemakkelijk op te merken littekens vanwege snijwonden, of één misvormend litteken aan de be(e)n(en), arm(en) of hand(en) of rug of borst.

€ 5.000 tot € 15.000

Eén duidelijk op te merken litteken, of een groot aantal oppervlakkige littekens aan be(e)n(en), arm(en) of hand(en), waardoor er een geringe cosmetische beperking is.

€ 1.500 tot € 5.000

Brandwonden zullen doorgaans als ernstiger worden geïdentificeerd dan andere littekens, omdat deze veelal gepaard gaan met meer pijn en kunnen leiden tot aanhoudend fysiek letsel en psychisch leed. Als er aanzienlijke brandwonden zijn aan 40% of meer van het oppervlak van het lichaam, is een bedrag van meer dan € 68.000 passend.

Ruim € 68.000

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Leeftijd;
- (ii) Het percentage van het lichaamsoppervlak dat is aangetast;
- (iii) Of de brandwonden eerstegraads, tweedegraads of derdegraads zijn;
- (iv) De mate van pijn en leed door het letsel en de daaropvolgende behandeling;
- (v) Aard, omvang en duur van alle behandelingen;
- (vi) De cosmetische impact van de brandwonden en de reactie van de gelaedeerde op de brandwonden;
- (vii) Weerslag op levenskwaliteit en vrijetijdsbesteding;
- (viii) Weerslag op werk;
- (ix) Psychische gevolgen.

11. Beschadiging van het haar

- (a) Beschadiging van het haar door slecht uitgevoerde permanenten, haarkleuringen of vergelijkbare behandelingen kan leiden tot bijvoorbeeld dermatitis, eczeem, of een tintelend of branderig gevoel op de hoofdhuid. Dit kan resulteren in droog en broos haar dat breekt of uitvalt, wat schaamte en verlies van zelfvertrouwen veroorzaakt en het sociale leven beïnvloedt. In ernstigere gevallen blijft het haar dunner en zijn de vooruitzichten voor hergroei slecht, of is er volledig haarverlies op bepaalde plekken en groeit het haar slechts langzaam weer aan.

€ 5.000 tot € 7.000

Een hoger bedrag kan passend zijn bij een grote psychische impact, of als een operatie (zoals een huidtransplantatie) nodig is.

- (b) Minder ernstige symptomen of de symptomen zijn gering van aard. Het kan gaan om gevallen waarin het haar is uitgetrokken, met kale plekken tot gevolg. De hoogte van het bedrag hangt af van de snelheid waarmee het haar opnieuw aangroeit. Deze bandbreedte omvat ook gevallen van alopecia die worden veroorzaakt door stress die binnen twee jaar volledig herstellen.

€ 2.500 tot € 5.000

Vindt herstel binnen zes maanden plaats, dan gaat het om licht letsel als bedoeld in hoofdstuk 13.

12. Dermatitis en andere huidaandoeningen

Hogere bedragen zijn passend als het gezicht is aangedaan.

(a)	Dermatitis aan beide handen, waarbij sprake is van een gebarsten huid en pijn, die van invloed is op de mate waarin de benadeelde kan werken en huishoudelijke taken kan verrichten. Er kunnen enige psychische gevolgen zijn die ten minste enkele jaren aanhouden.	€ 9.000 tot € 12.000
(b)	Dermatitis aan één of beide handen die gedurende een lange periode aanhoudt, maar kan worden verlicht met behandeling en/of het dragen van handschoenen bij specifieke taken.	€ 5.500 tot € 7.500

13. Licht letsel

De 'Richtlijn Licht letsel inclusief smartengeld' van De Letselschade Raad beoogt bij te dragen aan een efficiënte en slachtoffervriendelijke afwikkeling van schades met licht letsel.³⁵ In de richtlijn zijn voor drie categorieën van licht letsel indicatieve bedragen opgenomen, gebaseerd op de Smartengeldgids van de ANWB. Rechters refereren soms aan de in deze richtlijn genoemde smartengeldbedragen.³⁶ Omdat voor licht letsel aldus reeds indicatieve smartengeldstandaarden zijn ontwikkeld en in de praktijk worden gebruikt, en de systematiek ervan bovendien in lijn is met die van de Rotterdamse schaal (categorisering met bandbreedtes voor maatwerk), worden deze hier overgenomen. Verschil met de hiervoor beschreven concrete letsels en aandoeningen is dat het bij 'licht letsel' om een generieke categorie gaat, die vooral wordt gekenmerkt door de tijdelijkheid van het letsel. Ter verduidelijking is bij veel van de hiervoor weergegeven categorieën 'aan de onderkant' verwezen naar dit hoofdstuk.

Van 'licht letsel' is sprake als:

- (i) het letsel binnen zes maanden restloos geneest (met uitzondering van normale niet-ontsierende littekens), zonder complicaties;
- (ii) het letsel niet of slechts tijdelijk tot arbeidsongeschiktheid leidt;
- (iii) na 6 maanden geen verdere medische behandelingen of controles nodig zijn.

(a) Herstelperiode van ongeveer vier tot zes maanden

€ 1.350 tot € 2.500

Letsel waarvoor medische en/of therapeutische behandeling heeft plaatsgevonden. Onder meer in geval van een korte ziekenhuisopname, 'eenvoudige' botbreuken, indien sprake is van een aantal weken tot enkele maanden arbeidsongeschiktheid en tijdelijke hulpbehoefendheid.

(b) Herstelperiode van ongeveer twee tot vier maanden

€ 675 tot € 2.025

Letsel waarvoor een korte medische en/of therapeutische behandeling heeft plaatsgevonden. Bijvoorbeeld een (lichte) hersenschudding of whiplash met restloos herstel, een forse verzwikking of verstuiking, een gebroken rib, en enkele dagen arbeidsongeschiktheid.

(c) Herstelperiode van ongeveer twee maanden

Tot € 1.025

Oppervlakkig en beperkt letsel; bijvoorbeeld schaafwonden, kneuzingen, eerstegraads brandwonden en niet-ontsierende littekens.

³⁵ Te raadplegen via <https://deletselschaderaad.nl/richtlijnen/licht-letsel-inclusief-smartengeld/>.

³⁶ Zie bijv. Rb. Amsterdam 20 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6765, Rb. Rotterdam 16 september 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:7786, Hof Den Haag 25 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:1076.

DEEL B – (GEOBJECTIVEERD) GEESTELIJK LETSEL

Algemene toelichting

Op grond van art. 6:106 sub b BW bestaat niet alleen aanspraak op smartengeld als de benadeelde lichamelijk letsel heeft opgelopen, maar ook wanneer deze door aantasting van diens eer en goede naam of 'op andere wijze' in de persoon is aangetast. Volgens vaste rechtspraak kwalificeert de veroorzaking van geestelijk letsel, waarvan het bestaan naar objectieve maatstaven is vastgesteld, als een aantasting in de persoon 'op andere wijze'.³⁷

Deel B biedt aanknopingspunten voor de begroting van ander nadeel dat zijn oorzaak vindt in naar objectieve maatstaven vastgesteld geestelijk letsel dat is veroorzaakt door de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis. Doet zich zowel lichamelijk letsel als geestelijk letsel voor, dan kan aan de hand van de relevante letselcategorie uit deel A en de relevante categorie voor geestelijk letsel uit dit deel van de schaal volgens de uitgangspunten bij meervoudig letsel een bedrag worden begroot (zie paragraaf 4.2). Voor gevallen waarin sprake is van lichamelijk noch (geobjectiveerd) geestelijk letsel zij verwezen naar Deel C. Ook bij fysiek letsel (deel A) en bij smartengeld zonder (aangetoond) letsel (deel C) kunnen de psychische gevolgen relevant zijn voor de omvang van het smartengeld, maar dan is geen sprake van een aantasting van de psychische gezondheid.

Dit deel biedt zicht op smartengeldbedragen voor gevallen waarin de 'drempel' van geobjectiveerd geestelijk letsel is gepasseerd en dus vaststaat dat om die reden een aanspraak op smartengeld bestaat. Daartoe worden gradaties van ernst onderscheiden waarin een aantasting van de geestelijke gezondheid zich kan voordoen, en worden per betreffende letselcategorie indicaties gegeven voor een passend smartengeldbedrag. Voor de vaststelling van het smartengeld is dus niet alleen van belang óf sprake is van geestelijk letsel, maar moet ook worden bezien wat de *ernst* daarvan is, die in belangrijke mate samenhangt met de impact ervan op het leven en functioneren van de benadeelde en de prognose (behandeling, herstel, etc.).

Niet steeds kan eenvoudig worden vastgesteld of sprake is van een objectiveerbare aantasting van de geestelijke gezondheid die recht geeft op smartengeld. Van geestelijk letsel is sprake als de benadeelde niet enkel 'psychisch is aangedaan', maar diens psychische gezondheid is aangetast. Anders dan bij lichamelijk letsel geldt hier dus wel een zekere ondergrens: meer of minder sterk psychisch onbehagen is niet voldoende om

³⁷ HR 9 mei 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF4606, NJ 2005/168, m.nt. W.D.H. Asser (*B/Noord-Brabant*); HR 19 december 2003, ECLI:NL:HR:2003:AL7053, NJ 2004/348 (*J/Staat*); HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, NJ 2019/162, m.nt. S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1 en HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, NJ 2019/379, m.nt. W.H. Vellinga (*overzichtsarrest benadeelde partij*).

geestelijk letsel te kunnen aannemen.³⁸ Voor een aanspraak op smartengeld is vereist dat het bestaan van geestelijk letsel naar 'objectieve maatstaven' is vastgesteld.³⁹ Aan dit vereiste is in ieder geval voldaan als een daartoe bevoegde en bekwame deskundige een in de psychiatrie erkend ziektebeeld heeft vastgesteld. Aan die vaststelling zal doorgaans ook informatie kunnen worden ontleend over de aard en ernst van het geestelijk letsel.

In zijn recente jurisprudentie laat de Hoge Raad evenwel ruimte om ook geestelijk letsel aan te nemen op basis van een rapportage van een deskundige waarin geen diagnose van een specifiek ziektebeeld wordt gesteld, maar maakt hij niet inzichtelijk wat daarvoor dan volstaat.⁴⁰

Opgemerkt zij dat zich bij een confrontatie met een schokkende gebeurtenis ('shockschade') een bijzonderheid voordoet: hier vormt geestelijk letsel een vereiste voor het aannemen van aansprakelijkheid jegens de geschrokkene als 'derde' (die is immers niet het primaire ongevals-slachtoffer), en is het daarnaast een 'toegangspoort' tot smartengeld. Sommigen leiden uit rechtspraak van de Hoge Raad af dat bij 'shockschade' ook een hogere ondergrens geldt voor het aannemen van geestelijk letsel, nu de Hoge Raad in dit kader heeft overwogen dat sprake moet zijn van geestelijk letsel dat 'gelet op aard, duur en/of gevolgen ernstig is'.⁴¹

³⁸ HR 13 januari 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1608, NJ 1997/366 m.nt. C.J.H. Brunner (*Ontvanger/Bos*) en HR 21 februari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2286, NJ 1999/145 m.nt. C.J.H. Brunner (*Wrongful birth I*), r.o. 3.14.

³⁹ HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, NJ 2019/162, m.nt. S.D. Lindenbergh (*EBI*).

⁴⁰ HR 29 juni 2021, ECLI:NL:HR:2021:1024, NJ 2021/284, m.nt. S.D. Lindenbergh, r.o. 2.6.1; HR 28 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:958, NJ 2023/285, m.nt. J.L. Smeehuijzen onder NJ 2023/287 (*Hoogeveen*).

⁴¹ HR 28 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:958, NJ 2023/285, m.nt. J.L. Smeehuijzen onder NJ 2023/287 (*Hoogeveen*). Ook HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1947, NJ 2023/287, m.nt. J.L. Smeehuijzen (*Dordrechtse Kindermoord*), r.o. 4.5.3, suggereert op dit punt een onderscheid.

14. Geestelijk letsel

Dit hoofdstuk ziet op gevallen waarin geobjectiveerd geestelijk letsel is aangetoond. Geestelijk letsel kan door een verscheidenheid aan aansprakelijkheidvestigende gebeurtenissen ontstaan, en kent diverse verschijningsvormen. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan angststoornissen, stemmingsstoornissen (bijvoorbeeld een depressie), slaapstoornissen en een posttraumatische stressstoornis (PTSS). Voor PTSS, dat zich in de praktijk veel voordoet, zijn afzonderlijke categorieën en bandbreedtes onderscheiden. In geval van geestelijk letsel door confrontatie met een schokkende gebeurtenis, zal dit doorgaans (ook) bestaan uit PTSS.

14.1. Geestelijk letsel algemeen

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) De mate waarin de gelaedeerde in staat is om te gaan met het leven, opleiding en werk;
- (ii) De weerslag op het sociale leven en relaties;
- (iii) De mate waarin behandeling succesvol zou kunnen zijn;
- (iv) Eventuele toekomstige kwetsbaarheid;
- (v) De prognose;
- (vi) Of medische hulp is gezocht.

(a) Ernstig

€ 36.000 tot € 75.000

In deze gevallen heeft de gelaedeerde duidelijke problemen met factoren (i) tot en met (iv) zoals hierboven genoemd, en is de prognose zeer slecht.

(b) Tamelijk ernstig

€ 12.000 tot € 36.000

In deze gevallen zijn er aanzienlijke problemen op de gebieden die in factor (i) tot en met (iv) zijn genoemd, maar is de prognose veel optimistischer.

(c) Middelzwaar

€ 4.000 tot € 12.000

Hoewel er problemen kunnen zijn geweest in de gebieden die zijn genoemd in bovenstaande factoren (i) tot en met (iv), heeft er een duidelijke verbetering plaatsgevonden. De prognose is gunstig.

(d) Minder ernstig

€ 1.000 tot € 4.000

Bepalend voor de hoogte van het bedrag zijn de duur van de beperkingen, en de mate waarin het dagelijks leven en de slaap worden beïnvloed.

14.2. Posttraumatische stressstoornis (PTSS)

PTSS kan ontstaan als gevolg van traumatische gebeurtenissen zoals (gewelds)misdrijven, ernstig letsel of seksueel misbruik. Er kunnen zich symptomen voordoen zoals nachtmerries, flashbacks, slaapproblemen, vermijding, stemmingsstoornissen en suïcidale gedachten. Ook kan sprake zijn van een verhoogde staat van spanning en alertheid. Deze symptomen kunnen ook een fysieke uitwerking hebben, en functies zoals de ademhaling, hartslag en controle van de darmen en/of blaas beïnvloeden. In de medische wetenschap zijn de diagnostische criteria voor PTSS onderwerp van debat.⁴²

(a) Ernstig

€ 39.000 tot € 65.000

Er zijn blijvende gevolgen, die maken dat de gelaedeerde in het geheel niet kan werken of ervoor zorgen dat de gelaedeerde op een veel lager niveau functioneert dan voor het trauma. Alle aspecten van het leven van de gelaedeerde zijn ernstig geraakt.

(b) Tamelijk ernstig

€ 15.000 tot € 39.000

Deze categorie onderscheidt zich van de categorie "ernstig" (a) wat betreft de prognose: met professionele hulp kan een mate van herstel worden bereikt. In de nabije toekomst blijven aanzienlijke beperkingen bestaan. In de meeste gevallen liggen de bedragen tussen € 19.000 en € 24.000.

(c) Middelzwaar

€ 5.500 tot € 15.000

In deze gevallen is de gelaedeerde grotendeels hersteld en leiden de resterende symptomen niet tot ernstige beperkingen.

(d) Minder ernstig

€ 2.500 tot € 5.500

In deze gevallen is de gelaedeerde binnen één tot twee jaar nagenoeg volledig hersteld en houden alleen geringe symptomen langere tijd aan.

⁴² Zie bijv. B.P. Marx, B. Hall-Clark, M.J. Friedman, P. Holtzheimer en P.P. Schnurr, 'The PTSD Criterion A debate: A brief history, current status, and recommendations for moving forward', *Journal of Traumatic Stress* 2024, nr. 1, p. 5-15.

DEEL C – SMARTENGELD ZONDER (AANGETOOND) LETSEL

Algemene toelichting

Ook buiten gevallen van lichamelijk letsel (Deel A) en geobjectiveerd geestelijk letsel (Deel B) bestaat onder omstandigheden een recht op smartengeld wegens aantasting in de persoon. Art. 6:106 BW onder b noemt reeds schending van de eer en goede naam. Het *EBI*-arrest verduidelijkt dat daarnaast de 'aard en de ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan voor de benadeelde' kunnen meebrengen dat sprake is van een persoonsaantasting 'op andere wijze' die een aanspraak op smartengeld rechtvaardigt.⁴³ Een enkele schending van een fundamenteel recht is daarvoor op zichzelf niet voldoende.

De gronden om een aanspraak op smartengeld te aanvaarden, bepalen ook het perspectief voor de begroting: het draait daarbij dus om zowel de aard en ernst van de normschending als om de aard en ernst van de gevolgen daarvan voor de benadeelde. Bij de *aard van de normschending* kan in het bijzonder worden gedacht aan de mate waarin de normschending op de persoon is gericht dan wel deze rechtstreeks raakt; de *ernst van de normschending* kan omstandigheden zoals de aard van de aansprakelijkheid en de mate van schuld alsmede de duur en frequentie van een schending omvatten.⁴⁴ Uitgangspunt is dat de benadeelde niet alleen de aard en ernst van de normschending, maar ook de aard en ernst van de gevolgen moet onderbouwen, waarvan in de rechtspraak nog niet is uitgekristalliseerd om wat voor gevolgen het moet gaan. In sommige gevallen kan echter een 'bewijsvermoeden' worden gehanteerd: de aard en ernst van de normschending kunnen meebrengen dat ook zonder nadere onderbouwing aannemelijk is dat de benadeelde hier bepaalde gevolgen van ondervindt. Die gevolgen liggen dan in het licht van de normschending zozeer voor de hand dat een persoonsaantasting kan worden aangenomen.⁴⁵ In die gevallen geval zal dan ook de vaststelling van de *omvang* van het smartengeld mede worden gebaseerd op die *veronderstelde* gevolgen.

Met de vrij open formulering ('aard en ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan') heeft de Hoge Raad ruimte geboden voor verdere rechtsontwikkeling. In rechtspraak is en wordt afgetast in welke gevallen zich een dergelijke persoonsaantasting 'op andere wijze' voordoet en welke onderbouwing daarvoor nodig is. Het is een terrein dat nog volop in ontwikkeling is en de (onder)grenzen zijn nog niet uitgekristalliseerd. Wel tekenen zich de eerste contouren af van typen gevallen en normschendingen waarin de drempel van de *EBI*-norm in beginsel wordt gepasseerd. Zo volgt uit rechtspraak van de Hoge Raad dat bij verschillende 'misdrijven tegen de persoon' een persoonsaantasting kan worden aangenomen, zonder dat hiervoor een onderbouwing van specifieke gevolgen is vereist.⁴⁶ Andere terreinen waarop een aantasting van de persoon in beeld kan komen,

⁴³ HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, NJ 2019/162, m.nt. S.D. Lindenbergh (*EBI*).

⁴⁴ Lindenbergh 2023, nr. 204 e.v.

⁴⁵ HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, NJ 2019/162, m.nt. S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1.

⁴⁶ Lindenbergh 2023, nr. 213-214.

zijn onder meer schending van de persoonlijke levenssfeer, discriminatie, zelfbeschikking over zwangerschap en schending van de informatieplicht door een arts.

Dit document beoogt aanknopingspunten te bieden voor de vaststelling van de *omvang* van het smartengeld indien (en dus nadat) is aangenomen dat sprake is van een aantasting in de persoon: de schaal dient er dus niet toe om af te bakenen wanneer wel of geen sprake is van een persoonsaantasting 'op andere wijze' zoals hier bedoeld. Wat hier in Deel C aan categorieën wordt geschetst, betreft gevaltypen die blijkens de jurisprudentie dikwijls kwalificeren als persoonsaantasting en (vooral) van betekenis zijn voor de (strafrecht)praktijk. Voor verschillende van deze normschendingen worden bandbreedtes geschetst die indiceren wat door rechters in de meeste gevallen aan smartengeld wordt toegewezen, en worden relevante factoren genoemd ter nadere oriëntatie binnen die bandbreedtes.

Is (ook) sprake van (geobjectiveerd) geestelijk letsel, dan biedt deel B aanknopingspunten voor de omvang van het smartengeld ter zake van het geestelijk letsel.

Momenteel wordt deze categorie nog volop bestudeerd. In de aanloop naar de publicatie van deze consultatieversie (in september 2024) is uitvoerig jurisprudentieonderzoek verricht naar een aantal 'misdrijven tegen de persoon'. Lopende het onderzoeksproject (2024-2025) wordt dit Deel C, mede aan de hand van reacties op deze consultatieversie, aangescherpt en uitgebreid met andere gevalstypen (denk bijvoorbeeld aan schending van eer en goede naam en aantasting van privacy).

15. Onttrekking aan het ouderlijk gezag (art. 279 Sr)

Onttrekking aan het ouderlijk gezag kan zowel binnen de landsgrenzen als internationaal plaatsvinden. Personen die een aanspraak op smartengeld kunnen hebben zijn de ouder aan wiens gezag het kind is onttrokken, het ontvoerde kind of een derde die in nauw verband staat met het ontvoerde kind.

15.1. Ouder

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) De omstandigheden waaronder de onttrekking plaatsvond;
- (ii) Duur en bestemming van de onttrekking;
- (iii) De leeftijd van het kind;
- (iv) De abruptheid van de scheiding van het kind;
- (v) De mate van contact met het kind en/of kennis over diens situatie.

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 5.000**

15.2. Kind

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) De abruptheid van de scheiding tussen ouder en kind;
- (ii) De duur van de onttrekking;
- (iii) Leeftijd en gevolgen voor de ontwikkeling;
- (iv) De mate van contact van het kind met de andere ouder.

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 3.000**

15.3. Derde

In gevallen van (gewelddadige) ontvoering van een kind is ook wel smartengeld toegewezen aan een derde, indien deze aanwezig was bij de ontvoering.

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 1.500**

16. Belaging (art. 285b Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Ernst van de normschending;
- (ii) Duur, frequentie en omvang (ook via de omgeving van het slachtoffer) van de belaging;
- (iii) Handelswijze van de dader (planmatig, schenden contact- of gebiedsverbod, doorgaan na stopgesprek etc.);
- (iv) Weerslag op het dagelijks leven.

Meestal tot € 5.000

In verband met de ernst van de normschending kan onder meer worden gedacht aan de wijze waarop de belaging plaatsvindt: online of ook fysiek, of diensten/producten worden besteld op naam van het slachtoffer (denk aan afgesloten abonnementen of bezorgservices), maar ook aan samenloop met smaad of het verspreiden van pornografisch materiaal. Ook het gebruiken van meerdere communicatiemiddelen om het slachtoffer te bereiken kan een rol spelen.

17. Seksuele misdrijven

17.1. Algemene begrotingsfactoren

Er bestaat een breed scala aan meer of minder ernstige vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Niet elke vorm van seksueel overschrijdend gedrag is strafbaar gesteld. In dit hoofdstuk worden, uitgaande van delictomschrijvingen in het Wetboek van Strafrecht, voor verschillende specifieke zedendelicten bandbreedtes geschetst die aangeven welke smartengeldbedragen voor de betreffende categorieën het meest worden toegewezen.⁴⁷ Met deze 'delictmatige' categorisering wordt met name beoogd de schaal zo bruikbaar mogelijk te maken voor behandeling van smartengeldvorderingen in het strafproces. Jurisprudentieonderzoek is verricht naar zedendelicten die, mede gelet op de hoeveelheid gepubliceerde jurisprudentie, voor de praktijk in het bijzonder van belang (b)lijken en ten aanzien waarvan zich voldoende materiaal aandient om tot bandbreedtes en factoren te kunnen komen.

De hieronder weergegeven categorieën, factoren en bandbreedtes kunnen ook aanknopingspunten bieden bij de vaststelling van smartengeld wegens seksuele misdrijven die in dit hoofdstuk niet specifiek worden genoemd.

In alle gevallen zijn de volgende factoren relevant voor de omvang van het smartengeld:

- (i) Duur en frequentie;
- (ii) Kwetsbaarheid en leeftijd van het slachtoffer, leeftijdsverschil met de dader;
- (iii) Handwijze (geweld etc.) en ernst van de handeling (o.m. onbeschermd seks);
- (iv) Locatie (bijv. in de woning van het slachtoffer);
- (v) Onbekende dader of vertrouwens- of afhankelijkheidsrelatie;
- (vi) Weerslag op het dagelijks leven;
- (vii) Vervaardigen/verwerven/verspreiden/bezitten van pornografisch materiaal van het slachtoffer.

⁴⁷ Hierbij is de zedentitel aangehouden die gold tot de inwerkingtreding van de Wet seksuele misdrijven per 1 juli 2024, omdat de jurisprudentie ten tijde van het onderzoek nog op de 'oude' delictomschrijvingen was gebaseerd.

17.2. Verkrachting (art. 242 Sr oud)

**Meestal tussen
€ 4.000 en € 12.500**

17.3. Aanranding (art. 246 Sr oud)

Meestal tot € 5.000

17.4. Ontucht met binnendringen onder 16 jaar (art. 245 Sr oud)

Deze categorie ziet op situaties waarin een verdachte wordt veroordeeld voor ontucht met een minderjarige die tussen de 12 en 16 jaren oud is, dat (mede) bestaat uit binnendringen (artikel 245 Sr oud). In dergelijke gevallen wordt regelmatig € 10.000 toegekend.

**Meestal tussen
€ 3.000 en € 10.000**

17.5. Ontucht met binnendringen onder 12 jaar (art. 244 Sr oud)

NB: onderstaande bandbreedte geeft de voorlopige resultaten weer op basis van een analyse van een nog relatief beperkt aantal bestudeerde uitspraken.

Deze categorie betreft situaties waarin sprake is van ontucht met een minderjarige die jonger dan 12 jaren oud is, dat (mede) bestaat uit binnendringen (artikel 244 Sr oud).

**Meestal tussen
€ 3.000 en € 10.000**

17.6. Ontucht (art. 247 en 249 Sr oud)

Deze categorie ziet op situaties waarin sprake is van ontuchtige handelingen op grond van artikel 247, 248 en/of 249 Sr (oud).

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 6.000**

17.7. Wraakporno

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Relationele verhouding of vertrouwensband;
- (ii) De handelswijze van de dader (heimelijk, manipulatief);
- (iii) De ernst van de vastgelegde inhoud;
- (iv) De hoeveelheid verzameld materiaal;
- (v) De omvang van de verspreiding, en of deze ook contactgegevens betreft;
- (vi) Weerslag op het dagelijks leven.

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 8.000**

18. Bedreigende situaties

18.1. Diefstal met geweld of met bedreiging van geweld (art. 312 Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

**Meestal tussen
€ 500 en € 6.000**

- (i) Handelswijze van de dader en of de diefstal in vereniging wordt gepleegd;
- (ii) Locatie: in de woning of op het werk van het slachtoffer;
- (iii) Eventuele hulpmiddelen (bijv. (nep)wapens etc.);
- (iv) Leeftijd en kwetsbaarheid van het slachtoffer;
- (v) Het slachtoffer wordt geconfronteerd met geweld bij anderen/er zijn kinderen aanwezig bij de gewelddadige overval;
- (vi) Weerslag op het dagelijks leven van de gelaedeerde.

18.2. Afpersing met geweld of met bedreiging van geweld (art. 317 Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

**Meestal tussen
€ 500 en € 3.000**

- (i) Handelswijze van de dader;
- (ii) Duur;
- (iii) De leeftijd en kwetsbaarheid van het slachtoffer;
- (iv) De afpersing vindt plaats terwijl het slachtoffer aan het werk is of in het bijzijn van anderen/kinderen;
- (v) Weerslag op het dagelijks leven, waaronder evt. financiële problemen.

18.3. Vrijheidsberoving (art. 282 Sr) en gijzeling (art. 282a Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

**Meestal tussen
€ 1.000 en € 6.000**

- (i) Duur;
- (ii) Wijze van vrijheidsberoving of gijzeling;
- (iii) Of sprake is van relationeel/huiselijk geweld;
- (iv) Leeftijd en kwetsbaarheid slachtoffer;
- (v) Omstandigheden zoals de locatie, of het in het bijzijn van minderjarigen plaatsvindt en of de situatie eindigt door ingrijpen van de politie;
- (vi) Gescheiden zijn van minderjarige kinderen;
- (vii) Onbekendheid met motief of plan daders;
- (viii) Weerslag op het dagelijks leven.

Wat betreft de *wijze van vrijheidsberoving of gijzeling* kan worden gedacht aan het vastbinden, opsluiten of blinddoeken van de gelaedeerde, dreiging met een wapen, of er meerder daders zijn, of een achtervolging heeft plaatsgevonden en of de gelaedeerde is misleid. Daarnaast kan relevant zijn of contact met de omgeving door de gelaedeerde is belet dan wel contact met de omgeving van de gelaedeerde is gezocht, de mate van bewaking en of de gelaedeerde vernederende opdrachten moest uitvoeren.

18.4. Opzettelijke brandstichting / ontploffing met levensgevaar of gevaar zwaar lichamelijk letsel (art. 157 Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Handelswijze van de dader;
- (ii) In de (eigen) woning van het slachtoffer;
- (iii) Mate van gevaar (bijv. aanwezig in of in nabijheid van gebouw, uitgang geblokkeerd, gedurende slaap);
- (iv) Motief dader;
- (v) Leeftijd en kwetsbaarheid slachtoffer;
- (vi) Gevolgen en weerslag op het dagelijks leven (bijv. geen woning, noodzaak *safehouses*).

**Ontploffing:
meestal tussen
€ 1.000 en € 7.500**

**Brandstichting:
meestal tussen
€ 700 en € 3.500**

19. Mensenhandel (art. 273f Sr)

Relevante factoren voor de omvang van het smartengeld zijn:

- (i) Duur van de uitbuiting;
- (ii) Werkwijze van de dader (bijv. geweld, manipulatie, seksueel misbruik, inzet middelen/medicatie, mate waarin vrijheid wordt beperkt);
- (iii) Ernst en frequentie afgedwongen (seksuele) handelingen;
- (iv) Leeftijd en kwetsbaarheid slachtoffer;
- (v) Weerslag op het dagelijks leven.

**Meestal tussen
€ 2.500 en € 10.000**

20. Schending van eer en goede naam

In voorbereiding.

21. Aantasting van privacy

In voorbereiding.